

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

**СТРАТЕГІЇ Й ТАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ ЗАСТАРІЛОЇ ЛЕКСИКИ Й
ШЛЯХИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ВИСОКОГО СТИЛЮ В УКРАЇНСЬКОМУ
ПЕРЕКЛАДІ СЕРІАЛУ “БРІДЖЕРТОНИ”**

Кваліфікаційна робота

На здобуття ОС «бакалавр»
студентки IV курсу
галузь знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.041 «Германські
мови та літератури (переклад
включно), перша – англійська)»,
ОПП «Переклад з англійської та
другої західноєвропейської мови»

Вікторії КОВАЛЬЧУК

Науковий керівник:

к.філол.н., доцент кафедри
теорії і практики перекладу з
англійської мови

Олеся БОРИСОВА

«Допущено до захисту»

Протокол № 10 кафедри

теорії і практики перекладу з англійської мови

ННІФ від 30.05.2023

Завідувач кафедри _____ **Людмила СЛАНОВА**

Київ – 2023

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	6
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ЗАСТАРІЛОЇ ЛЕКСИКИ Й ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ВИСОКОГО СТИЛЮ.....	6
1.1.Дослідження застарілої лексики та методів її перекладу у сучасній лінгвістиці	6
1.2.Особливості кіноперекладу історичних серіалів	11
1.3.Критерії якості кіноперекладу	21
Висновки до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ 2	26
СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ ІСТОРИЗМІВ ТА АРХАЇЗМІВ У СЕРІАЛІ «БРІДЖЕРТОНИ»	26
2.1.Способи збереження високого стилю в українських перекладах серіалу	26
2.2. Репродуктивні та адаптивні тактики трансформаційного перекладу.....	31
2.3. Аналіз якості існуючих перекладів	38
Висновки до другого розділу	47
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	55
СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	55
Summary.....	56
ДОДАТОК А	59

ВСТУП

Дипломну роботу присвячено дослідженню стратегій і тактик перекладу застарілої лексики і шляхів збереження високого стилю в українському перекладі серіалу «Бріджертони».

Застаріла лексика, представлена переважно архаїзмами та історизмами, відіграє важливу роль в тексті, будучи елементами відтворення дійсності минулого. Подібні лексичні одиниці належать до різних тематичних груп (далі – ТГ), сфер функціональних вживання тощо, що безпосередньо утворює своєрідне історичне тло твору. Відтак, переклад текстів із застарілою лексикою спричиняє проблему досягнення адекватності при відтворенні одиниці тексту оригіналу та передачі її експресивно-змістовного та історично-культурного національного забарвлення [15, с. 36].

Актуальність дослідження визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних та перекладацьких досліджень на виявлення особливостей стратегій і тактик перекладу застарілої лексики і шляхів збереження високого стилю в українському перекладі серіалу «Бріджертони».

Проблематика й особливості перекладу архаїзмів та історизмів є предметом постійної уваги науковців. Різні аспекти застарілої лексики вивчалися такими вітчизняними та зарубіжними дослідниками, як Т.Цепенюк [29], Я.В. Бойко [2], О.В. Петренко [23], Т.А. Ласінська [16], О.В. Єгорова [9], С.І. Вороніна [4] та інші.

Мета дослідження – виявити особливості стратегій і тактик перекладу застарілої лексики і шляхів збереження високого стилю в українському перекладі серіалу «Бріджертони».

Для досягнення зазначеної мети потрібно розв'язати такі **завдання**:

– розкрити теоретичні аспекти перекладу застарілої лексики й особливості відтворення високого стилю, зокрема дослідити застарілу лексику та методи її перекладу у сучасній лінгвістиці;

- охарактеризувати особливості кіноперекладу історичних серіалів;
- виявити критерії якості кіноперекладу;
- класифікувати стратегії і тактики перекладу історизмів та архаїзмів у серіалі «Бріджертони», зокрема способи збереження високого стилю в українських перекладах серіалу;
- визначити репродуктивні та адаптивні тактики трансформаційного перекладу;
- проаналізувати якість існуючих перекладів та застосування власних перекладацьких можливостей.

Об’єкт дослідження – застаріла лексика (архаїзми та історизми).

Предмет дослідження – стратегії і тактики перекладу застарілої лексики і шляхи збереження високого стилю в українському перекладі серіалу «Бріджертони».

Матеріалом дослідження є американський історико-драматичний серіал “Bridgerton” («Бріджертони») та його переклад українською мовою, виконаний студією Netflix.

Методи дослідження:

- теоретичний аналіз (вивчення основних теоретичних понять, аналіз наукової літератури з теми дослідження);
- критичний аналіз (питання лінгвістичного статусу історизмів та архаїзмів і основних підходів до класифікації застарілої лексики);
- теоретичний синтез (узагальнення теоретичних відомостей про застарілу лексику та її вживання в кінодискурсі);
- метод суцільної вибірки (добір ілюстративного матеріалу та його угруповання);
- лінгвістичний аналіз (дослідження структурно-семантичного аспекту застарілої лексики, прагматичний аналіз);
- описовий метод (опис особливостей вживання застарілої лексики в англійських кінофільмах);

- метод зіставного аналізу оригінального і перекладного текстів (компаративний метод);
- перекладацький аналіз (метод трансформаційного аналізу або метод перекладацьких трансформацій).

Новизна дослідження полягає в аналізі особливостей відтворення застарілої лексики на матеріалі перекладу нового популярного американського костюмованого серіалу від Netflix «Бріджертони» українською мовою, що ще не проводився, в чому вбачаємо новизну нашої розвідки.

Практичне значення одержаних результатів дослідження визначається можливістю використання основних його положень та результатів у навчальному процесі, а саме – у курсах лексикології, стилістики, а також теорії та практики перекладу з англійської мови.

Структура роботи. Дипломна складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу, списку умовних скорочень та додатків.

Загальна кількість сторінок роботи складає 66 сторінок, обсяг основного тексту – 46 сторінок, список використаних джерел становить 51 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ЗАСТАРІЛОЇ ЛЕКСИКИ Й ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ВИСОКОГО СТИЛЮ

1.1. Дослідження застарілої лексики та методів її перекладу у сучасній лінгвістиці

Згідно з розвідками представників класичної теорії перекладу, загальним принципом перекладу застарілої лексики є зваження на специфіку впливу мовних та екстралінгвістичних чинників на семантику одиниці мови оригіналу [14, с. 71]. Зазначимо, що способи перекладу відповідної лексики не є універсальними. Сюди належать відомі перекладачам способи перекладу: транскрипція, транслітерація, калькування, перекладацькі трансформації. Зазвичай, застаріла лексика відтворюється в цільовій мові за допомогою транскодування [20, с. 176].

За неспроможності семантики лексичної одиниці (далі – ЛО) у вихідному тексті здійснити переклад за вищезазначеним способом, застосовуємо переклад за допомогою еквіваленту. Проте, деякі архаїчні лексичні одиниці можуть вимагати зміни форми чи тлумачення у тексті перекладу. Лише у цьому випадку використовують різні перекладацькі трансформації.

Завдання перекладача полягає у виконанні двох етапів перекладу. Так, перший етап має на меті опрацювати текст оригіналу, тобто усвідомити його значення, виявити час створення. Інакше кажучи, потрібно отримати якомога більше інформації з нього. Другий етап полягає в опрацюванні тексту

оригіналу, коли виникає потреба у відборі мовних засобів для цільового тексту [18, с. 150]. При вилученні інформації з тексту оригіналу ключовим питанням, з яким стикається перекладач, стає різниця між мовою вихідного тексту та цільового через застарілість тексту оригіналу. Відтак, для початку основним є виявлення належності тексту до певної епохи чи історичного періоду, а також часу його написання.

Проте, слід брати до уваги, що текст оригіналу теж може містити **архаїчні слова**. З огляду на це, навіть якщо визначити час створення тексту, постає питання виокремлення значення всіх застарілих слів у тексті. Отже, відбір мовних засобів при перекладі потребує від перекладача подолання мовно-історичного бар'єрів чи перешкод. Пропонують використовувати одну з перекладацьких стратегій: 1) архаїзацію, 2) вилучення, 3) нівелювання, 4) модернізацію [16, с. 34].

Розглянемо першу з виділених стратегій перекладу детальніше. Традиційно **архаїзацію** сприймають як прийом перекладу, що є характерним саме для передачі історично маркованої лексики. На думку А.П.Мельник, архаїзація орієнтована на культуру тексту чи мови оригіналу. Однак завдання перекладача має на меті відтворення в перекладі культурної специфіки вихідного тексту за допомогою еквівалентів та аналогів у цільовій мові [19, с. 111]. За словами дослідника, в основі архаїзації лежить принцип аналогії, що означає інтеракцію між двома культурами.

У сучасній лінгвістиці архаїзацію зазвичай поділяють на два різновиди: цілісну та умовну. Деякі науковці під **цілісною** архаїзацією пропонують розуміти повну передачу мовленнєвої норми минулої епохи та національно-культурного забарвлення [29, с. 152]. Отже, цілісну архаїзацію ми розуміємо як скерованість перекладу на максимально точну передачу тексту оригіналу зі збереженням лексико-семантичних, граматичних та стилістичних ознак вихідного тексту.

Разом з тим, варто зауважити, що цілісна архаїзація не часто використовується в практиці перекладу. Це пояснюється тим, що відстань

між епохами може бути доволі значною. Відповідно, відтворити норми мовлення минулого, зокрема лексику, яка вже застаріла, майже нереально без використання трансформацій чи так званого «осучаснення» тексту оригіналу [42, с. 237].

З ішого боку, на відміну від цілісної архаїзації, **умовна архаїзація** не передбачає передачі мовленнєвих норм конкретної історичної епохи. Проте вона спрямована на передачу історичного забарвлення або колориту [42, с. 238]. Інакше кажучи, завданням перекладача є історизація чи архаїзація тексту у такий спосіб, щоб читач зрозумів зміст тексту, але відчув дистанцію між часом створення вихідного тексту та тексту перекладу, тобто відстань між минулим та сучасністю. Відтак, перекладач може застосовувати архаїчну лексику з метою створення відчуття історичного минулого, однак при цьому не перевантажувати нею текст.

Отже, потрібно підсумувати, що архаїзація як стратегія перекладу спрямована на досягнення історизації тексту. Адекватність перекладу при архаїзації досягається шляхом відмови від збереження дистанції у часі між текстом оригіналу та цільовим текстом [31, с. 35]. Таким чином, архаїзація як спосіб перекладу дає можливість відобразити історичні та культурні стереотипи й образи.

Наступна перекладацька стратегія **вилучення** належить до лексико-граматичних трансформацій. Вона застосовується за наявності мовних одиниць, що є відсутніми у цільовій мові, проте містять приховані смисли, для передачі яких потрібно змінити ЛО мови перекладу.

З іншого боку, А. О. Борисова під вилученням розуміє перекладацьку трансформацію, в результаті якої в цільовому тексті вилучається ЛО, наявна у вихідному тексті [3, с. 227]. Отже, мета трансформації вилучення, як і іншого способу перекладу полягає у віднайденні еквівалентів у мові перекладу.

До відтворення історизмів та архаїзмів вилучення слід застосовувати тоді, коли вихідна ЛО містить надлишкову інформацію, перенесення якої у

текст перекладу призведе до порушення його цілісності та логіки викладу матеріалу [23]. Відтак, вилученню підлягають саме ті елементи, які повторюються у цільовому тексті.

Отже, вилучення є одним із способів відтворення застарілої лексики у випадку наявності надлишкової інформації в ЛО тексту оригіналу або цільового тексту.

Перекладацька стратегія **нівелювання** як спосіб перекладу теж не часто застосовується в практиці перекладу застарілої лексики. Вчені вважають, що краще віддати перевагу стратегіям архаїзації чи модернізації, розглядаючи застарілу лексику як ЛО, які неодмінно треба реалізувати в цільовому перекладу, адже історизми та архаїзми є носіями національно-культурної інформації. По суті, в тексті вони відображають комунікативний задум автора. Через це усунення їх в тексті перекладу спричинить втрату змісту вихідного тексту [15, с. 38].

Стратегія нівелювання (чи вилучення) виявляється тоді, коли перекладач не враховує елементи вихідного тексту, які несуть важливе смислове навантаження. Так, дослідниця Т.І. Комарова виступає проти використання нівелювання при перекладі архаїзмів. На її думку, застарілій лексиці притаманні конотації та асоціації. Тому, ігноруючи їх в перекладі, втрачається експресія в цільовому тексті [12, с. 268].

Зарубіжний лінгвіст Р. Нір критично висловлюється щодо нівелізації в перекладі. Він вважає, що ця стратегія перекладу знищує будь-яку інформацію про культурну схожість, подібність. При цьому він зауважує, що існують випадки, коли перекласти ЛО іншим способом є просто неможливим [40, с. 87].

Отже, вивчаючи перекладацьку стратегію нівелювання, можна сказати, що цей спосіб перекладу веде до втрати національно-культурного забарвлення. Як спосіб перекладу нівелювання досі залишається одним з дискусійних і суперечливих питань перекладознавства, вивчення якого триває й сьогодні.

Метою перекладацької стратегії **модернізації** є заміна ЛО вихідного тексту та відповідні ЛО в цільовому тексті, які є властивими для культури реципієнтів. Іншими словами, в процесі використання стратегії модернізації архаїчні найменування підлягають заміні на еквівалентні ЛО в цільовій мові. Відтак, перекладач створює текст, який відрізняється від культури оригіналу, проте є більш легким для сприйняття адресатами [20, с. 176].

При використанні стратегії модернізації чи «осучаснення тексту» перекладач ставить за мету передати комунікативну авторську інтенцію, використовуючи при цьому сучасні, а отже й зрозумілі для реципієнтів мовні одиниці. Відповідна стратегія дає можливість зробити текст доступнішим для розуміння. Проте існує й певна загроза створення перешкоди між мовою історичного тексту та мовою сьогодення.

Проблеми відтворення історично маркованих ЛО виникають в результаті виникнення історичної відстані між часом створення вихідного тексту і його перекладом цільовою мовою. Традиційно виділяють три типи історичної дистанції (відстані):

- 1) текст написано мовою, яка відповідає часу життя автора, проте є архаїчною для сучасного читача;
- 2) автор навмисно архаїзує текст задля досягнення певного впливу на адресата;
- 3) відносна історизація тексту як наслідок застосування стилістичного прийому нашарування одного історичного контексту на інший [29, с. 152].

Як бачимо, для перекладача виникає питання доцільності скорочення цієї історичної відстані у тексті перекладу. З огляду на це, в перекладознавстві дотримуються традиційно двох точок зору. Представники першої вважають, що для сучасників автора текст не сприймався як архаїзований (застарілий). Тому з часом перекладачу не варто надавати йому відповідних конотацій чи колориту. Інакше кажучи, адресати цільового тексту, виконаного через значний період після написання вихідного твору, сприйматимуть його не так, як сучасники автора, для яких зазначений текст

був відтворенням тодішньої дійсності. У такому випадку перекладач звертається до стратегії модернізації (актуалізації, осучаснення) перекладу [22, с. 73]. У результаті використання цієї стратегії перекладач створює текст, що стає більш зрозумілим для сприйняття сьогоdnішнім реципієнтом.

Прибічники іншої теорії переконані, що з часом зміни в культурі призводять до застарівання мови твору. Як наслідок цього, сучасні носії мови вихідного твору відчують, що текст написаний мовою більш раннього періоду, і відповідно, розуміють його не так, як тогочасні читачі. Якщо ґрунтуватися на цій точці зору, то в перекладі потрібно зберігати часову відстань. Цього можна досягнути, вдаючись до стратегії архаїзації [12, с. 270]. Використання цієї перекладацької стратегії сприятиме передачі стилістичного компонента тексту ориґіналу. У такому випадку перекладач взмозі не лише передати зміст тексту ориґіналу, а при цьому ще й зберегти в перекладі його історичне забарвлення.

Як бачимо, описані вище стратегії протиставляються одна одній. Найбільш оптимальним рішенням при перекладі текстів іншої історичної епохи можна вважати стратегію помірної модернізації. Вона займає проміжне місце між стратегіями архаїзації і модернізації. Разом з тим, ця стратегія перекладу дозволяє передати історичне забарвлення вихідного твору зрозумілою для сучасного читача мовою.

1.2. Особливості кіноперекладу історичних серіалів

Традиційно під терміном «кінопереклад» розуміють переклад художніх та анімаційних фільмів, а також серіалів. Як практичний процес кінопереклад вимагає від перекладача високого рівня професійної підготовки [17, с. 189].

Кінопереклад пов'язаний з труднощами як мовного, так і технічного характеру. У свою чергу, це відбивається на ступені еквівалентності та адекватності перекладу вихідного тексту, а також на його технічному

втіленню на екрані. Виділяють п'ять головних **видів** кіноперекладу. Серед них:

1. Синхронний переклад кінофільму. Цей різновид кіноперекладу використовується під час міжнародних кінофестивалів. У цьому випадку перекладач працює над кінофільмом без опори на монтаж. Інколи він вимушений передавати зміст кінофільму без попереднього перегляду, намагаючись точніше передати його суть.

2. Озвучування кінофільму власне перекладачем або актором. У цьому випадку зберігається оригінальна звукова доріжка, що дає можливість глядачеві відокремити репліки різних персонажів.

3. Озвучування кінофільму двома акторами, чоловіком та жінкою, зі збереженням оригінального звукоряду.

4. Повний дубляж фільму. У цьому ж випадку відбувається значна компресія чи стиснення матеріалу через необхідність збігу артикуляції (вимови, дикції) акторів з перекладом їх реплік.

5. Використання (суб)титрів при повному збереженні оригінального звукоряду. Саме так відтворюється мовлення героїв у вигляді тексту цільовою мовою в нижній частині екрана [28, с. 337].

Кінотекст має у своєму складі мовний та немовний (екстралінгвістичний) компоненти. Мовна складова представлена вербально (титри, написи), тоді як немовний елемент репрезентований невербально (репліки акторів, закадровий текст). Найбільш відомим типом кінотексту є **кіносценарій**. Відповідно, перекладач працює з самим текстом кіносценарія як літературним драматичним твором, на основі якого створюється кінофільм. Отже, кіносценарій є, у першу чергу, художнім твором, що має свою форму та структуру [30, с. 89]. Відтак, переклад кіносценаріїв асоціюється з художнім перекладом (має з ним багато спільних рис). Однак, кінопереклад має й власні ознаки, які слід брати до уваги під час роботи з ним.

Як бачимо, кінофільм є насамперед *художнім твором*. Тому при перекладі важливо передати кожний його елемент, зокрема мовну характеристику персонажів. Вона становить важливий компонент художнього і кінематографічного образу. Як показує теорія та перекладацька практика, найбільші проблеми під час перекладу кінофільмів пов'язані з відтворенням таких ЛО, як реалії, фразеологічні одиниці, іншомовні вкраплення, гра слів, абрєвіатури чи скорочення, а також застаріла лексика, представлена архаїзмами та історизмами. Зауважимо, що стилістична та емоційна оцінка цієї лексики не збігається в обох мовах [14, с. 72].

Зазначимо, що **кінотекст** є явищем полікодовим. Його особливість полягає в тому, що він ґрунтується на генетично різнорідних вербальних й невербальних компонентах, які при цьому пов'язані семантично. Так, лінгвістична (мовна) знакова система кінотексту репрезентована письмовою та усною складовими. При цьому, немовна система містить звукову частину та відеоряд, що виконують функцію контексту щодо один одного. При цьому, жоден із них не в змозі повністю зберегти семантику поза відповідним контекстом [5, с. 6]. Саме ця властивість кінотексту становить головну складність перекладу кінотексту.

Сам кінофільм представляють сукупністю декількох семіотичних систем. Беручи до уваги той факт, що кінофільм є особливим текстом, **кінодіалог** містить риси майже всіх функціональних стилів. Тоді як тематична та жанрова розмаїтість кінозмісту призводить до того, що за допомогою вербальної складової кінофільм відтворює різноманітні людські дії та поведінку [18, с. 148]. Разом з тим, вербальна складова може переходити на перший план, отримуючи функції, характерні для драматургійного тексту або стати у відеоряді другорядним елементом.

При відтворенні кінодискурсу засобами іншої мови, перекладач стикається зі значними проблемами, які, скажімо, можуть бути відсутніми при перекладі текстів іншого стилю. Узагальнюючи погляди різних дослідників стосовно поняття кінотексту, можна стверджувати, що кінотекст

як повідомлення містить як вербальну, так і невербальну складові. Саме це викликає певні труднощі під час його перекладу [Головня, с. 7].

Вивчення лексичних трансформацій є важливим аспектом розуміння механізму перекладу кінофільму. Воно допомагає краще зрозуміти переважання змісту над формою чи форми над змістом на різних кадрах. Відповідно, на лексичному рівні формально-змістові перетворення мають, за О.О.Селівановою, два плани вираження: денотативний і конотативний [26, с. 66].

У денотативному плані, який виявляє логічне ядро значення, формально-змістові перекладацькі трансформації становлять словникові відповідники лексем, що набувають в цільовій мові набору сем, порівняно із вихідною одиницею, що актуалізується контекстом [26, с. 67]. Одним із видів денотативних трансформацій є так звані *холонімічні* перетворення, тобто заміна назви частини назвою цілого [26, с. 68]. Відповідна трансформація вважається функціональною, тобто здійсненою з метою уточнення, а також для вербального відтворення подій в кадрі.

У денотативному аспекті до трансформацій відносимо також метафоричні перетворення. Залежно від співвідношення та наявності метафори у вихідному і цільовому тексті, О.О. Селіванова поділяє їх на деметафоризацію, реметафоризацію й трансметафоризацію. Скажімо, деметафоризація становить заміну метафори не метафорою [26, с. 74].

Відповідно до нової класифікації конотативні трансформації диференціюють на оцінно-емотивні, експресивні та функціонально-стилістичні [1, с. 182]. Результатом відповідних модифікацій є міжмовні синонімічні відповідники. Останні відрізняються оцінно-емотивними, експресивними та функціонально-стилістичними відтінками значень.

Отже, підсумовуючи, слід зробити висновок, що на лексичному рівні переклад є важливим для досягнення адекватності. Перекладач, як правило, вдало використовує конотативні й денотативні трансформації, які сприяють

кращому сприйняттю кінофільму та під час перегляду передають необхідні емоції і відчуття.

Крім того, особливу увагу під час перекладу кінофільмів слід звертати на **соціокультурні** особливості вихідного тексту та обирати відповідні ЛО в цільовій мові, щоб не втратити культурний колорит тексту оригіналу. Крім того, потрібно зробити ще й так, щоб дубляж був зрозумілим для глядача [43, с. 12]. В будь-якому кінофільмі наявні соціальні чинники. Важливу роль при цьому відіграє оточуюче середовище, національність персонажів. Сюди також слід внести виховання героїв, економічні та політичні, культурні риси, а також стиль життя. Усе це певною мірою змінює мову, якою говорять персонажі кінофільмів.

Під час перекладу соціокультурний контекст передається завдяки вимушеним адаптаціям та трансформаціям. Так, перекладачі стикаються зі значними проблемами при передачі тексту оригіналу, особливо при перекладі **історичних** фільмів. Причиною цього є численні культурні та національні реалії, пов'язані з історією народу як носія вихідної мови [5, с. 8].

Для того, щоб реципієнти перекладу зрозуміли текст, всі ці реалії вимагають пояснення при перекладі. Соціолінгвістичні фактори мають значний вплив на забезпечення адекватності цільового тексту. Адже вони визначають розбіжності в мовленні різних груп носіїв мови тексту оригіналу і цільового тексту. При перекладі особливі труднощі створюють такі форми мови оригіналу, як територіальні та соціальні діалекти, сленг та субкультурна лексика.

Територіальний діалект використовують у двох випадках. По-перше, коли епізоди сценарію написано на діалекті, оскільки потрібно передати особливості історично-культурного сюжету сцени. По-друге, коли діалект є характеристикою будь-якого героя кінофільму. У першому випадку діалект при перекладі не передається, оскільки в цьому немає сенсу. Тоді як у другому випадку, діалект відтворюється. Крім того, до цього додаються

примітки перекладача з урахуванням інтонації, фону, тембру голосу дублера [45, с. 140]. Отже, у кіносценарії беруться до уваги культурні, соціальні, **історичні** та побутові реалії.

Маємо підкреслити, що реалію спочатку потрібно осмислити. І лише після цього перекладач може вдатися до самої передачі реалії на цільовій мові. При передачі реалій існує кілька головних проблем. Перша з них полягає в тому, що часто реалія в мові перекладу не має еквівалента. Адже в культурі його носіїв відсутній предмет або явище, що позначається цією реалією. Другу проблему вбачаємо в тому, що перекладач повинен, поряд з предметним значенням реалії, передати її культурно-історичний колорит [39, с. 126].

Відповідно, глядач повинен легко сприймати текст кінодіалогів, відчувати настрій персонажів, емоційно переживати. Отже, основна складність кіноперекладу полягає у можливості й ступені адаптації тексту до культури, побудованої на іншій системі цінностей. Саме цей факт обумовлює невідворотну втрату в розумінні цільового кіно з іншомовною тематикою та неприйнятними для іншої культури поняттями [44, с. 123].

У дослідженнях мовознавців виділяють такі прийоми і стратегії соціокультурної адаптації:

– прийоми соціокультурної адаптації: транскрипція, транслітерація, генералізація, конкретизація, переклад експресивним еквівалентом, переклад запозиченням, переклад за допомогою перефразування, вилучення, доповнення інформації, переклад за допомогою ілюстрації, переклад функціональним еквівалентом, дослівний переклад, описовий переклад (експлікація);

– стратегії соціокультурної адаптації: доместикація, форенізація [5, с. 9].

Перш ніж продовжити розгляд проблеми особливостей перекладу історичних кінофільмів, розглянемо проблему **дистанції часу і простору** як одну з найскладніших проблем перекладу. При цьому переклад розуміємо як

міжмовну передачу національної самобутності, пов'язаної з дистанцією часу й простору. З точки зору перекладу, ретрансляція як продукт означає повторні переклади одного оригінального тексту на мову перекладу. Відтак, ретрансляція як процес становить явище, що відбувається протягом певного історичного періоду або кількох періодів синхронно або діахронно. У свою чергу, це дає змогу простежити світобачення та вплив різних епох на перекладачів, і відповідно, на перекладений твір. У більшості випадків різні переклади створюються не синхронно з текстом оригіналу, а з певним інтервалом часу. Це зумовлює так звану діахронну множинність перекладів або ретрансляцій [31, с. 34].

Адекватність перекладів часово віддаленого першотвору базується на базових принципах теорії еквівалентності:

- 1) виведення еквівалентності за межі мовних одиниць і визнання текстуальної та комунікативної еквівалентності поряд із мовною;
- 2) визнання неможливості встановлення повної еквівалентності між вихідним текстом і цільовим текстом.

Отже, еквівалентність перекладу часово віддаленого першотвору є завжди відносним поняттям, до того ж рівень відносності може бути різним [36, с. 217].

Зауважимо, що ступінь зближення з текстом оригіналу залежить від багатьох факторів. З одного боку, від майстерності та творчої особистості перекладача, від мовних чинників, зокрема, розвитку літературної мови та художнього перекладу. З іншого боку, від впливу культури адресата, від епохи створення тексту оригіналу і тексту перекладу, способу перекладу, характеру текстів цільової мови тощо [31, с. 33].

У перекладознавстві існують різні класифікації стратегій лінгвокультурної адаптації тексту перекладу. У нашій розвідці під терміном «стратегія перекладу» розуміємо сукупність правил, цілей і засобів, які використовує перекладач у процесі перекладу. Вони визначають його

власний стиль серед інших перекладачів, тобто виділяють продукт перекладу серед інших перекладів [33, с. 27].

З усього різноманіття стратегій перекладу, які перекладач обирає для відтворення часово віддалених текстів оригіналу, ефективними є наступні [2, с. 22]:

- стратегія історизації, що має на меті створення образу минулої епохи, який не є тотожним реальним текстам відповідної епохи,

- стратегія модернізації передбачає створення образу сучасності як частини хронотопу (час-простір) текстового мегаконцепту перекладу; як наслідок використання цієї стратегії **застарілі, архаїчні слова** та вислови, а також **слова-історизми** перекладають більш сучасними їх відповідниками, що впливає на естетичний компонент оригінального твору,

- стратегія нейтралізації часової відстані передбачає усунення часової маркованості художнього образу [34, с. 157].

Вибір перекладацької стратегії часово віддаленого оригінального твору обумовлюється культурними, соціальними, психологічними, економічними, політичними чинниками, вимогою часу, наявністю інших перекладів твору, своєрідною конкуренцією між перекладачами.

Стратегію перекладу диференціюємо із перекладацькою **тактикою** як родове і видове поняття. Відтворення образності, експресивності, емотивності та оцінки при перекладі у семантиці вихідних лексичних одиниць передбачає використання трансформацій, що мають на меті перетворення на рівні мови. До того ж, вони дозволяють перекладачеві передати оригінальний текст цільовою мовою, втіливши у перекладі як зміст, так і форму твору, включаючи стилістику [25, с. 127]. Відтак, передача застарілої лексики в українських перекладах відбувається із залученням **репродуктивних і адаптивних** тактик. Останні, у свою чергу, реалізуються шляхом транскодування та перекладацьких трансформацій, сконцентрованих на передачі змісту й образності твору.

Розглянемо **транскодування**, що є репродуктивною тактикою перекладу, яку розглядають як копіювання структури слова, словосполучення чи речення вихідної мови у мові перекладу. Цей спосіб перекладу відбувається на фонемно-графемному рівні і має такі різновиди:

- 1) транскрипція, коли транскодується звукова форма слова;
- 2) транслітерація, коли транскодується графічна форма слова;
- 3) змішане транскодування, коли транскодується частково звукова, частково графічна форми слова;
- 4) практичне транскрибування, коли транскодується корінь слова, але водночас змінюється його закінчення відповідно до норм мови оригіналу;
- 5) калькування, коли копіюється фразеологізм, слово або значення слова через буквальний переклад іншомовного елемента [30, с. 89].

Репродуктивними тактиками трансформаційного перекладу ЛО тексту оригіналу, що зорієнтовані на відтворення лінгвокультурного коду автора тексту оригіналу, при перекладі українською мовою визначено *лексико-семантичні* (диференціація, модуляція, генералізація та конкретизація) та *лексико-граматичні* (морфологічна заміна, транспозиція, цілісне перетворення та антонімічний переклад) трансформації. Для репродуктивного перекладу ключовою стає предметно-логічна інформація, виражена першочерговою інформативною (денотативною, когнітивною) функції для цього типу тексту [21, с. 125].

Актуалізацію стилістичних функцій неминуче спричиняє перевага оцінних (конотативних) видів інформації. Це означає, що під час репродуктивного перекладу досить складно дотримуватись поєднання панівних функцій в умовах несиметричності мов і культур. У такому випадку варто використовувати адаптивні тактики трансформаційного методу.

Адаптивні тактики методу трансформаційного аналізу передбачають використання лінгвістичних і культурних моделей адресата та виразне прагматичне спрямування текстів перекладу на свою іншомовну аудиторію.

До таких тактик належать експлікація (описовий переклад), елімінація (вилучення, нівелювання, опущення) й ампліфікація (додавання) [17, с. 189].

Перекладачем застосовуються перекладацькі стратегії (переважно стратегія модернізації) і тактики (репродуктивні й адаптивні) у досягненні еквівалентності одиниць тексту оригіналу й одиниць тексту перекладу у двох її різновидах: повній і частковій. Це передбачає наявність відносин взаємної обумовленості відповідних одиниць вихідного й цільового текстів на рівні мовних одиниць (слів і стійких словосполучень) і на рівні мовленнєвих утворень (вільних словосполучень і речень) [8, с. 29].

У той же час *морфологічні заміни* застосовують при заміні частин мови. Так, з погляду стилістики використання транспозиції видозмінює перекладений вираз, який відрізняється від оригіналу за якістю, але при цьому має однакове значення; висловлювання звучать більш літературно [10, с. 36].

Отже, основна проблема передачі у перекладі образності, експресивності, емотивності і оцінки у семантиці одиниць вихідного тексту, точніше застарілої лексики, репрезентованої архаїзмами та історизмами, вимагає збереження значення, що заковане автором тексту оригіналу. До основних способів досягнення еквівалентності тексту оригіналу при перекладі українською мовою належать буквальний переклад, морфологічна заміна та транспозиція. Проте, задля передачі колориту у випадку, коли асоціації в англійській та українській лінгвокультурах відрізняються, доцільним є застосування більш значних модифікацій. Це і становить перспективу наших подальших досліджень.

1.3. Критерії якості кіноперекладу

Зазначимо, що сфера кіноперекладу є досить молодою у світі. Адже вона існує близько ста років і є серйозним засобом масової комунікації. За словами О.О.Гордієнко, глобалізація суттєво впливає на процес міжкультурного спілкування [6, с. 127]. А, відтак, виникає необхідність в обміні культурними традиціями з іншими народами. Так, більша частина успіху кінофільму в прокаті залежить від якості його перекладу. Дотепні жарти, правильно передані деталі, яскраві діалоги тощо робить твори кіномистецтва справжніми шедеврами.

Наразі кіноіндустрія розвивається досить швидко, відповідно й популярність англomовних кіносеріалів постійно зростає. Телеглядачі з нетерпінням чекають на можливість переглянути улюблений кіносеріал, і цей шанс їм надають саме перекладачі. Отже, важливим завданням при перекладі є збереження логічності й інтриги кінофільму, не втративши при цьому та не викрививши сюжет. Поряд із логічністю необхідно також адекватно відтворити й емотивний аспект. У той же час важливо не ігнорувати часові рамки кінофільму, забезпечивши водночас адекватне сприйняття подій у ньому.

Звернімо увагу на те, що **вимоги** до кіноперекладу відрізняються залежно від країни. Вибір конкретного типу кіноперекладу переважно впливає на сприйняття кінофільму цільовою аудиторією. Він також залежить від місця культури, з якої походить текст оригіналу, і цільової культури на міжнародній арені, інтересів глядачів, а також історичної характеристики народу [10, с. 36].

При перекладі художніх фільмів потрібно брати до уваги **вимоги** до художнього перекладу. Так, переклад художнього тексту є особливим видом міжкультурної, культурно-етнічної і художньої взаємодії. Для неї важливим є саме текст як значуща величина змісту і предмет художнього сприйняття [8, с. 28].

Крім того, характерною рисою кіноперекладу є синхронізація аудіо- та відеоряду чи мовного і невербального компонентів кінопродукту. Перекладаючи кінотекст, важливо не лише зробити фільм зрозумілим глядачеві. Проте необхідно також зберегти задум оригіналу, розкрити образи героїв у стилістичному аспекті, заданому режисером. До того ж, потрібно передати твір засобами цільової мови, не допустивши порушення його впливової сили [8, с. 29].

Нині питання перекладу кінофільмів є найістотношою проблемою перекладознавства. Скажімо, кінодіалог як вербальний компонент кінофільму є основним джерелом інформативності. Він розкриває сюжет і характери персонажів. Відтак, його адекватне відтворення у перекладі є гарантією успіху аудіовізуального продукту у прокаті та правильного сприйняття твору глядачами [11, с. 81].

Теоретичним підґрунтям для нашого дослідження слугували наукові праці, присвячені сфері **аудіовізуального перекладу** (далі – АП), кіноперекладу та ін. та безпосередньо проблемі перекладу кінодіалогу. Варто зауважити, що серед перекладознавців не існує єдиної думки щодо понять АП та кіноперекладу. Так, частина науковців вважають ці два поняття тотожними [18; 24]. Інші наголошують на тому, що АП є родовою назвою для різних видів перекладу [10; 19]. На основі проведеного аналізу теоретичних джерел ми поділяємо думку прибічників першої теорії.

Серед видатних зарубіжних науковців, що займаються питаннями аудіовізуального перекладу, слід виділити А.Сербан [44], Х.Діаз Синтаса [33], Г.Готліб [34] та ін. Серед вітчизняних науковців, які присвятили свої роботи вивченню поняття «кінодискурс» можна назвати Т.Крисанову [13] та М.Мельник [19].

Під поняттям «аудіовізуальний переклад» слід розуміти «особливий вид перекладу, специфіка якого полягає у передачі змісту через слуховий і зоровий канали та різні види кодів синхронно з тим, що зображено на екрані» [19, с. 110]. У мовознавстві існує два підходи до АП: лінгвоцентричний і

дискурсоцентричний. Вони ґрунтуються на проблемі першочерговості текстового чи візуального ряду для перекладача. Науковці дійшли висновку, що аудіовізуальні тексти за природою є полісемантичними (багатозначними). Тоді як їхні адресати водночас виступають глядачами, слухачами та читачами відповідних кінотворів. Адже вони одночасно обробляють інформацію на декількох рівнях декодування [42, с. 67]. Отже, доцільність дискурсоцентричного підходу було підтверджено на практиці.

М.В.Авраменко також підтверджує, що одним із типів перекладу є аудіовізуальний переклад. Він є не менш важливим для дослідження, ніж інші типи перекладу. Специфіка АП полягає у передачі змісту через слух та органи зору для того, щоб глядач мав змогу розуміти побачене на екрані. Отже, АП визначає характер різних способів перекладу. Текст оригіналу сприймається глядачами аудіо каналом, а також аудіо- та візуальним каналами. Відтак, два найпопулярніші типи перекладу, які відносяться до АП, є зокрема дублювання та субтитрування (про що детальніше згадувалось у попередніх підрозділах) [1, с. 181].

У процесі АП перекладач повинен мати знання в багатьох областях мовознавства. Адже інформація до нього надходить із паралельних каналів сприйняття. Перекладач має постійно враховувати невербальний план вираження, тобто окрім словесного контенту передавати також комунікативні вказівки, які автор кінотексту заклав у репліку кіноперсонажа [5, с. 7].

З огляду на відсутність у мовознавстві термінів, які відображають різні семіотичні системи кінофільму, в науковий обіг на позначення всієї мовної системи фільму було запроваджено поняття «кінодіалог» [40, с. 83]. Із метою досягнення еквівалентності у процесі відтворення кінодіалогу перекладач дотримується певної стратегії перекладу, тобто загального плану дій, спрямованого на відтворення конкретного тексту іноземною мовою, зумовленого метою перекладу та розробленого з урахуванням лінгвістичних та екстралінгвістичних характеристик перекладацької ситуації [4, с. 132].

Серед особливих **стратегій** перекладу кінодіалогу науковець виокремлює:

- 1) стратегію відтворення культурного дейксису, що передбачає адекватну передачу смислу, власних імен і національно-специфічних реалій,
- 2) стратегію збереження так званої загальної «тональності» твору; вона виявляється у досягненні природності звучання цільового тексту кінодіалогу, тобто передбачає передачу стилістики мови персонажів кінофільму (так званого реєстру мови, крайній ступінь вираження яких вбачаємо у використанні зниженої лексики) [11, с. 82].

Науковці визначають **тактику** перекладу як системно організовану сукупність перекладацьких операцій, спрямованих на вирішення певного завдання, спираючись на обрану стратегію перекладу [40, с. 92]. Відтак, переклад кінодіалогу вимагає від перекладача дотримання певної загальної стратегії перекладу та використання відповідних тактик задля досягнення максимальної адекватності й еквівалентності.

Отже, адаптування кіноперекладу для українського глядача потребує від перекладача багатьох зусиль. Перекладач і режисер дубляжу мають звертати увагу на кожну деталь, тобто від вибору акторів дубляжу до дослідження фонетичної системи вихідної мови. Адже більша частина успіху кінофільмів у прокаті залежить від якості перекладу, який можна знівелювати навіть, скажімо, вибором невідповідної інтонації.

Висновки до першого розділу

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що найбільш прийнятним у разі перекладу застарілої лексики, представленої історизмами та архаїзмами, є використання однієї з наступних стратегій перекладу: архаїзації, вилучення, нівелювання та модернізації. Для виконання адекватного перекладу необхідним є поєднання даних стратегій. Це дасть можливість перекладачу передати текст, складний для розуміння читачів

через приналежність його до минулої епохи, мовою, зрозумілою сучасникам. У той же час, поєднання відповідних перекладацьких стратегій сприятиме збереженню національно-культурного та історичного забарвлення в тексті перекладу.

Кінопереклад вимагає особливого таланту від перекладача. Через це його порівнюють з художнім перекладом. Кінопереклад неможливий без врахування мовних та екстралінгвістичних особливостей кінофільму. Тому під час процесу його перекладу увагу звертають саме на кіносценарій. Перспективою подальших досліджень є розвідки з теорії кіноперекладу з метою врахування можливих проблем під час виконання перекладу того чи іншого кінофільму.

За матеріалами дослідження, вибір стратегії і тактики кіноперекладу безпосередньо впливає на його якість. Інколи це може призводити до нерозуміння епізоду, ситуації, додаткового значення, закладеного, наприклад, у власному імені персонажа або національно-специфічній реалії та ін., глядачами, що негативно вплине на загальне сприйняття кінопродукту.

РОЗДІЛ 2

СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ ІСТОРИЗМІВ ТА АРХАЇЗМІВ У СЕРІАЛІ «БРІДЖЕРТОНИ»

2.1. Способи збереження високого стилю в українських перекладах серіалу

Перш ніж приступити до аналізу перекладацьких стратегій і тактик відтворення застарілої лексики, відібраної нами методом суцільної вибірки з американського кінофільму «Bridgerton» та його українського перекладу «Бріджертони», зробимо короткий огляд самого фільму, що відображає атмосферу XIX ст.

Маємо підкреслити, що серіал становить аудіовізуальний твір, що містить багато серій, об'єднаних спільною темою. Розглянемо основні характеристики американського історико-драматичного серіалу “Bridgerton” («Бріджертони») від стримінгового сервісу фільмів та серіалів Netflix. Після своєї прем'єри у 2020 році, серіал отримав миттєву популярність і мільйони переглядів за перший місяць релізу (про що повідомляє ‘Kyiv Live’, посилаючись на BBC Україна [22, с. 73]).

Сюжет фільму відтворює реальність життя початку XIX ст., схожу на романи Дж.Остін через канони, які не можна порушувати юним леді з вищого світу. За сюжетом, представники родини аристократів Лондона, Бріджертони, виділяються своїми розумовими здібностями і бездоганним зовнішнім виглядом. Проте, коли настає час видати заміж старшу доньку Дафну, репутації цієї родини загрожує зліт або падіння. Це залежатиме від чуток, які поширюються завдяки леді Віслдаун, анонімній пліткарці. Відповідна особа навіть розповсюджує плітки про саму королеву, залишаючись при цьому цілком невідомою [22, с. 74].

Незважаючи на домінуючу любовну лінію у сюжеті, у серіалі порушується ряд важливих соціальних проблем. Інакше кажучи, мова йде про боротьбу за права жінок, расову дискримінацію, фемінізм, проблеми у королівській сім'ї тощо. Зазначимо, що глядачі виявляють незадоволення появою значної кількості темношкірих акторів у серіалі. На їхню думку, це свідчить про історичну недостовірність кінофільму (і важко з цим погодитися). Так, королева Шарлотта, лорд Гастінгс, його тітка, фрейліни зображені темношкірими, що було б неприйнятним у ту епоху. Разом з тим, це є проявом політики толерантності Netflix.

Ми вважаємо, що багато культурних деталей відтворено вірно. Проте, костюми персонажів стрічки теж піддаються критиці за свою невідповідність моді початку XIX ст. Особливо це стосується надто яскравих кольорів суконь дочок сімейства Фезерінгтон. З іншого боку, такі реалії, як бокс на кулаках та азартні ігри повністю відображають процвітання тогочасного історичного періоду.

Застаріла чи/та історично маркована лексика включає у себе не лише історизми та архаїзми, але й обсолетизовані слова, тобто слова, які більше не живаються у сучасній мові і навіть не зустрічаються у сучасних словниках.

Провідні дослідники зазначають, що архаїзми в мові можуть бути неоднорідними за своєю структурою та існує окремий прошарок *стилістичних архаїзмів*, які можуть вживатись у книжній мові, є синонімами до інших слів та створюють високу стильову тональність. Ці архаїзми є ознакою минулих часів і можуть формувати різні стилістичні фігури [38, с. 30], наприклад:

«It has reached my ears that Mr. Colin Bridgerton shall be awarded the year's grand prize when he sweeps Miss Thompson off her pretty little slippered feet» (BDFW). – *«Моїх вух досягли чутки, що містер Коллін Бріджертон може отримати головний цьогорічний приз, якщо йому вдасться закрутити гарненьку голівку міс Томпсон»* (БТН).

У фрагменті тексту спостерігаємо заміну метафоричного образу *slipperd feet* на «гарненьку голівку».

Фахівці з різних мов згодні щодо наявності **власне архаїзмів**, тобто застарілих назв існуючих понять, і вони також відносяться до цього прошарку стилістичних архаїзмів, наприклад:

«*The purpose of this arrangement is to keep the **marriage-minded mothers of the ton at bay**, not hurl myself directly into the lion's den*» (BSD). – «**Мета нашої домовленості це тримати одержимих шлюбом матерів на відстані, а не кидати мене на смерть у вовче лігво**» (БТН).

У фрагменті цільового тексту перекладачу вдалося іронічно відобразити за допомогою складного епітета соціально-історичні реалії тієї епохи, коли матерям із вищого світу доводилось вивозити своїх доньок на бали задля вдалого влаштування їх долі.

Функція архаїзмів та історизмів щодо створення історичного колориту в художньому фільмі використовується авторами по-різному, скажімо за допомогою таких образних тропів та фігур, як у серіалі «Бліджертони»: порівняння, зокрема метафоричного, гіперболи, повтору, епітетам, поетизмам, метафорі, алюзії. Розглянемо їх вживання у тексті перекладу детальніше:

Порівняння, наприклад:

«*Emerging, **phoenix-like from the ashes of irrelevance**, is one Miss Daphne Bridgerton*» (BSD). – «**Немов фенікс з попелу непотрібності** постала міс Дафні Бліджертон» (БТН).

У фрагменті тексту метафоричне порівняння, що ґрунтується на відомому міфі про Фенікса, що постає з попелу, відтворено шляхом перестановки його компонентів.

Гіпербола, наприклад:

«*Is our dear sister still not ready?*» – «*She's only **been readying** herself the entire night*» (BDFW). – «**Невже вона досі неготова?**» – «**Ой, вона готувалася лишень усю ніч**» (БТН).

У фрагменті тексту вживання подовженого часу the Present Perfect Continuous компенсується у перекладі застосуванням емоційного вигуку «Ой» на початку речення.

Повтор, наприклад:

«*Should your brother wish to be obeyed as **Lord Bridgerton**, he must act as **Lord Bridgerton***» (BDFW). – «Якщо твій брат хоче бути лордом Бріджертоном, він має діяти як лорд Бріджертон» (БТН).

У фрагменті тексту за допомогою повтору, що зберігається у тексті перекладу, перекладач актуалізує значення дієслів «бути» значить «діяти».

Епітет, наприклад:

«*He does have a presence about him. If **rakish dukes** were one's thing*» (BDFW). – «Порода в ньому відчувається. А якщо **розпусні герцоги твої**...» (БТН).

У фрагменті тексту застаріла лексема *rakish* позначає «a man, especially rich, who lives in an immoral way, especially having sex with a lot of women».

Поетизми, наприклад:

«*May God have mercy on their souls*» (BDFW). – «**Нехай Господь змилюється над їхніми душами**» (БТН).

У фрагменті тексту перекладач вдало відтворив, на нашу думку, «високу» лексику зі сфери релігії за допомогою фразеологічного еквівалента.

Метафора, наприклад:

«*A glimmer of displeasure... ...and a young lady's value **plummets to unthinkable depths***» (BDFW). – «Натяк на невдоволення ... і вартість юної леді **опускається на самісіньке дно**» (БТН).

У фрагменті тексту метафоричний вираз, що містить у своєму складі архаїзм «plummet» відтворено відповідним словосполученням зі збереженням образу.

Алюзія, наприклад:

– «*A most wretched sonnet, indeed*». – «*Lord Byron he is not*» (BDFW). – «Відверто, огидний **сонет**, якщо чесно». – «**Лорд Байрон** не заздрить» (БТН).

У фрагменті тексту літературні алюзії на позначення жанру сонету та відомого й досить популярного на той час поета-романтика відтворені транскодуванням.

Архаїзми як стилістична категорія, входять до складу „піднесеної” лексики, і переважною кількістю зливаються з нею настільки тісно, що їх часто дуже важко відмежовувати від інших різновидів цієї лексики. Наведемо приклади відповідної застарілої лексики та способів її перекладу, наприклад:

«*Yes! However is it possible for a lady to offer anything other than a smile whilst seated beside a duke?*» (BDFW) – «Так, хіба ж можливо, щоб леді запропонувала щось крім усмішки, **вона ж сидить поруч з герцогом?**» (БТН)

У фрагменті тексту сполучник-архаїзм передано за допомогою підсилювальної частки «ж».

Науковці підкреслюють важливість архаїзмів для створення відповідного історичного колориту в історично-драматичному фільмі. При цьому не слід вважати, що варто лише наповнити сценарій будь-якими архаїзмами і це автоматично створить необхідний стилістичний ефект. Використання архаїзмів у фільмі пов'язане із специфічними труднощами. Наприклад:

«*I could tell you a delicious tidbit about our former scullery maid*» (BSD). – «Я чув смачненьку плітку про нашу **кухонну служницю**» (БТН); «*I don't care about a dish wench*» (BSD). – «Я не цікавлюся **дрібничками**» (БТН).

У фрагментах тексту обидва архаїчних епітета слугують для передачі комічного ефекту і відтворюються відповідно морфологічною заміною та диференціацією.

Відповідно, історизми та архаїзми відіграють особливу роль в кінофільмах історичного жанру. Оскільки жанрово-стилістична домінанта

історичного серіалу, – це певні історичні події, то жанрово марковані лексеми історико-драматичного фільму розглядаються як лексеми, що реалізують прагматичне спрямування даного жанру на відтворення історичного минулого певної доби, як лексеми, марковані часом, або «хронологічно марковані лексеми». Така лексика в історичному фільмі представлена як засіб створення хронотопу. Отже, дана лексична група представлена архаїзмами та історизмами.

В історичних фільмах архаїзми та історизми являють собою стилістичні засоби, типовими функціями яких у художньому тексті є створення часового/історичного колориту і мовленнєва характеристика персонажів. Іноді архаїзми в історичних кінофільмах вживаються також із транспонованими (додатковими) стилістичними функціями – емоційною, експресивною, характерологічною, смислорозрізнявальною, що не є притаманним для історизмів в історичному кінодискурсі.

Таким чином, завдяки застарілій та історичній лексиці описи стають більш виразними та правдоподібними, а мова героїв більш експресивною. У глядача створюється повна ілюзія проникнення в зображену епоху. Загалом, історичному фільму властиве широке використання застарілої (історичної) лексики, що має істотний прагматичний потенціал. Архаїзми використовуються сценарістами також для вираження іронії, сатири, сарказму, негативних емоцій чи суперечливості; для надання вислову піднесеності; для підкреслення контрастності чи виділення певного елемента; як засіб мовного портрету тощо.

2.2. Репродуктивні та адаптивні тактики трансформаційного перекладу

У поняття «перекладацька стратегія» є багато тлумачень, проте ми вважаємо визначення О.Бурукіної найбільш влучним. За її словами перекладацька стратегія це «загальний план дій перекладача, спрямований на переклад конкретного тексту, обумовлений конкретною метою перекладу,

розроблений з урахуванням лінгвістичних й екстралінгвістичних характеристик конкретної перекладацької ситуації» [32]. Звичайно, традиційними та найбільш поширеними стратегіями є «доместикація» та «форенізація», принцип яких був вперше описаний Ф.Шляєрмахером, а сучасне дослідження у цьому питанні було проведено Л.Венуті [45, с. 92].

Однак сьогодні перекладачі звертаються до класифікацій стратегій, серед яких виділяється адаптивна стратегія. О.Єгорова та О.Маріна зазначають, що адаптивні стратегії орієнтовані на адаптацію тексту до іншокультурних й іншомовних умов, і передбачають комплекс трансформативних дій, які вживаються перекладачем [9]. Параметри адекватності перекладу в рамках стратегії визначаються перекладачами досить довільно, вектор адаптації встановлюється суб'єктивно в результаті особистісного акту сприйняття і розуміння вихідного тексту, ініціюючи відповідні трансформації в перекладі.

У нашій роботі ми скористалися класифікаціями перекладацьких стратегій і тактик щодо відтворення застарілої лексики, запропонованих Т.А. Ласінською та І.М. Микитюк та А.І. Атітян.

Так, репродуктивні тактики трансформаційного перекладу містять наступні підкатегорії:

1) лексико-фонетичні та лексико-семантичні трансформації (транскодування, диференціація, модуляція, генералізація та конкретизація):

Транскодування, наприклад:

– «*And where is Sir George now?*» – «*Spain. He went off to fight with Wellington... but he continued to write*» (BSD). – «*I де сер Джордж зараз?*» – «*В Іспанії. Вирушив битися із Веллінгтоном... Проте листи й досі пише*» (БТН).

У фрагменті тексту історична власна назва належить відомому британському полководцю, що відтворюється шляхом транскодування.

Диференціація, наприклад:

«*I was unaware of an engagement. Have **the banns** been read, then?*» (BSD) – «*Я вперше чую про заручини. **Контракт** уже укладено?*» (БТН)

У фрагменті тексту маркована лексема репрезентує «a public announcement made in a church, especially in the UK, that two people are going to get married», у перекладі замінено на альтернативний «контракт» (оголошення).

Модуляція або смисловий розвиток ґрунтується на категорії перехрещування. Інакше кажучи, частина обсягу одного поняття входить в обсяг іншого поняття. У свою чергу, частина обсягу другого поняття входить до обсягу першого поняття. Суть цього прийому полягає в поглибленому смислового тлумаченні тієї чи іншої ЛО або словосполучення [34, с. 174]. До смислового розвитку належать усі метафоричні й метонімічні заміни, наприклад:

«*I am invited to a **private tea** with the queen in two days' time*» (BSD). – «*Це запрошення на **приватне чаювання** за два дні*» (БТН).

У фрагменті тексту за допомогою смислового розвитку предмет трансформується на сам процес споживання чаю (предмет → процес).

Генералізація, наприклад:

«*Lord **Berbrooke's barony** is over 200 years old*» (BDFW). – «*Титулу лорда **Бербрука** понад двісті років*» (БТН).

У фрагменті тексту відбувається гіпо-гіперонімічна заміна конкретної назви титулу на саме слово «титул».

Конкретизація, наприклад

«*We have been **granted this line**. The monarchy itself has declared it*» (BSD). – «*Нам **дарували цей титул**. Монархія сама оголосила це*» (БТН).

У фрагменті тексту лексичний архаїзм *line*, що має безліч варіантів перекладу, з огляду на контекст звужує своє значення.

2) лексико-граматичні трансформації (морфологічна заміна, транспозиція, цілісне перетворення та антонімічний переклад), наприклад:

Морфологічна заміна, наприклад:

«*You said you would always protect me. You promised to care for me, **my lord***» (BDFW). – «*Ти казав, що завжди оберігатимеш мене. Ти обіцяв доглядати за мною, **мілорд***» (БТН).

У фрагменті тексту перекладу застаріле сполучення передається єдиним словом.

Транспозиція, наприклад:

«*Mary Edgcombe, now **the Countess of Fulton**, apparently spent the last year living in a cottage hundreds of miles away from her earl*» (BDFW). – «*Мэри Эджкомб, нині **графиня фультонська**, подекують, провела минулий рік за сотні кілометрів від свого графа*» (БТН).

У фрагменті частина архаїчного виразу відтворюється заміною однієї частини мови (іменника) на іншу (прикметника).

Цілісне перетворення є різновидом прийому смислового розвитку. Це перетворення як окремого мовного звороту, так і всього речення, яке при цьому відбувається не за елементами, а цілісно, тобто перетворюється внутрішня форма будь-якого відрізка мовлення – від слова до цілого речення [34, с. 165], наприклад:

– «*Deuce take it, you are no longer Basset*». – «*I shall*» ... (BDFW). – «*Чекай, ти уже не Бассет*». – Я ... (БТН).

У фрагменті архаїзм *Deuce* у складі прагматичної ідіоми відтворюється цілісно.

Антонімічний переклад, наприклад:

– «*Daphne... there is **nary** a gentleman here who would not take your hand*» (BDFW). – «*Дафні... **усі ці** джентельмени хочуть твоєї руки*» (БТН).

У фрагменті архаїчне *nary* зі значенням «not one or none at all; used for emphasis» відтворюється виразом з протилежним значенням.

Мета адаптивних стратегій – створення перекладу, динамічно еквівалентному оригіналу. Адаптивні стратегії мають свої підкатегорії: експлікація (описовий переклад), елімінація (вилучення), ампліфікація (додавання). Розглянемо їх детальніше на матеріалі застарілих лексичних

одиниць, відібраних нами з американського історико-драматичного серіалу «Бріджертони»:

Експлікація (описовий переклад), наприклад:

«*Today is a most important day, and for some a terrifying one, for today is the day London's **marriage-minded misses** are presented to Her Majesty the Queen*» (BDFW). – «Сьогодні справді важливий день, а для декого жахливий, адже саме сьогодні лондонські **леді, які мріють вийти заміж**, постануть перед її Величністю Королевою» (БТН).

У фрагменті складний епітет з архаїзмом *misses* у своєму складі перекладається описово.

Елімінація (вилучення), наприклад:

«*Well, dear reader, the scandalous accounts from **last night's soiree** at Vauxhall are quite shocking and delightful indeed*» (BSD). – «Мій любий читачу, скандальні новини з **учорашнього зібрання** у Воксхолі доволі шокуючі і справді приємні» (БТН).

У фрагменті тексту перекладу архаїзм французького походження *soiree* «an evening party, often with musical entertainment» у сполученні елімінує лексему *night*.

Ампліфікація (додавання), наприклад:

«*In other news, a **most peculiar suitor** for Miss Daphne Bridgerton has emerged*» (BDFW). – «Серед інших новин, з'явився справді **унікальний претендент на руку** міс Дафні Бріджертон» (БТН).

У фрагменті семантичний архаїзм *suitor* (залицяльник) у перекладі відтворюється додаванням «претендент на руку».

Шляхом суцільної вибірки з англомовного кінодискурсу нами було відібрано 100 текстових фрагментів на позначення застарілої лексики, зокрема історизмів і архаїзмів на матеріалі американського історико-драматичного серіалу «Бріджертони» та варіантів їх перекладу українською мовою (див. Додаток А). Розподіл лексичних одиниць за способами перекладу виявився досить неоднорідним (табл. 2.1).

Розподіл архаїзмів та історизмів на матеріалі американського кінофільму «Бріджертони» за способами перекладу

Спосіб перекладу	Кількість %
1. Диференціація	26
2. Транскодування	11
3. Еквівалент	9
4. Морфологічні заміни	7
5. Цілісне перетворення	7
6. Перестановка	6
7. Генералізація	5
8. Конкретизація	5
9. Транспозиція	5
10. Антонімічний переклад	5
11. Вилучення	5
12. Модуляція	4
13. Додавання	2
14. Компенсація	2
15. Описовий переклад	1
Усього:	100

Таким чином, при відтворенні історичної та архаїчної лексики українською мовою, що була відібрана нами з англомовного серіалу «Бріджертони» загальною кількістю 100 лексичних одиниць, застосовано наступні способи перекладу. Так, найбільшу групу складають ЛО, перекладені за допомогою лексико-семантичної трансформації диференціації (26%), наприклад: “*I am in no need of your **derision, sir***» (BDFW). – «*Я обійдуся без ваших **знущань, сер***» (БТН).

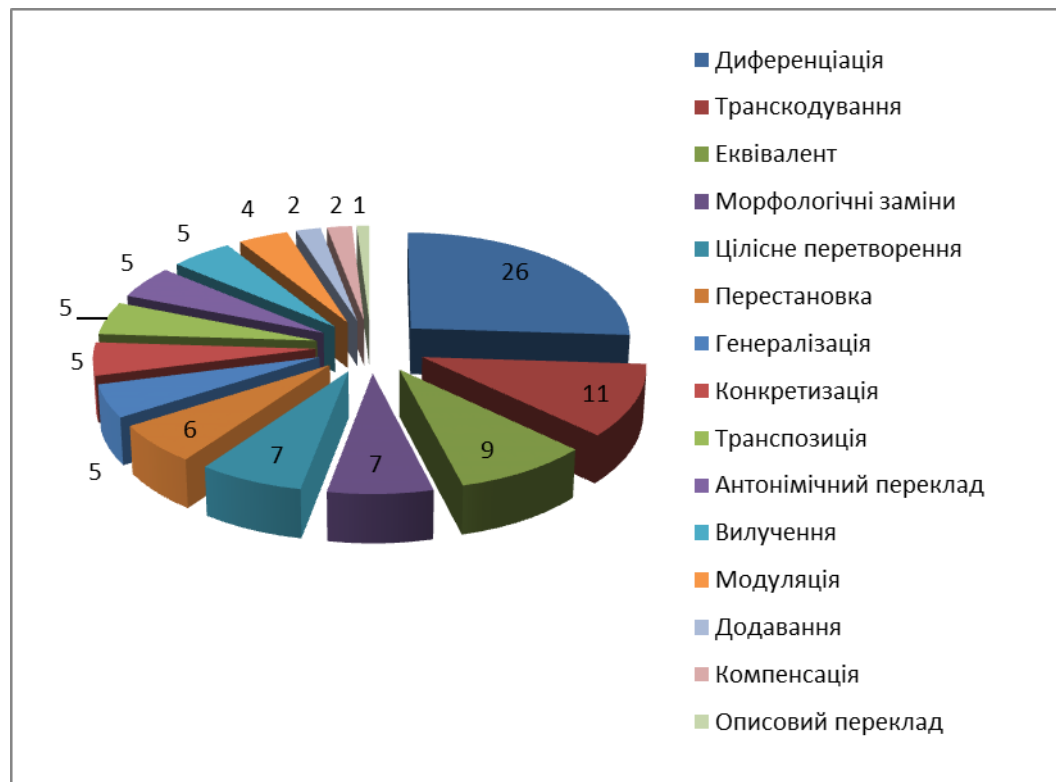

Рис.2.1. Розподіл архаїзмів та історизмів на матеріалі американського кінофільму «Бріджертони» за способами перекладу

Друге місце посідає лексико-фонетична трансформація транскодування (11%), наприклад: “*The London season is already terribly monotonous as it is*» (BSD). – «*Лондонський сезон і так на диво монотонний*» (БТН).

Еквівалентний спосіб репрезентує третю групу застарілої лексики (9%), наприклад: «*Your Majesty, the royal physician has a report on the king*» (БТН). – «*Ваша Величносте, придворний медик має новини про короля*» (БТН).

ЛО, що входять до четвертої групи, представлені однаковою кількістю перекладацьких трансформацій морфологічних заміни та цілісного перетворення (7% кожна відповідно), наприклад: “*And so, by Heaven, your love may burn from the depths of my soul. 'Tis thee I shall earn*» (BDFW). – «*Клянусь вам небом, хоч любов пектиме, я серцем і душею до вас ітиму*» (БТН).

П’ята група містить мовні одиниці, що перекладаються шляхом перестановки, наприклад: «*It follows that Lady Featherington is to receive what she has always desired: the season’s true Incomparable living under her own*

roof» (BDFW). – «Отже, леді Фезерінгтон нарешті отримає те, чого вона завжди прагнула: **головну принаду сезону** під її власним дахом» (БТН).

До шостої групи входять ЛО, представлені аж п'ятьма перекладацькими методами, а саме: генералізація, конкретизація, транспозиція, антонімічний переклад, вилучення (по п'ять ЛО кожна), наприклад: «*You shall need to sire an heir*» (BDFW). – «**Так не народиш спадкоємця**» (БТН).

Сьома група містить лексико-семантичну трансформацію смислового розвитку чи модуляції (4%), наприклад: «*Well, dear reader, it should seem that all of Grosvenor Square has been left to **ponder** a rather scandalous question, indeed*» (BDFW). – «**Що ж, шановний читачу, здається нині Гросвенор Сквер ламає голову над доволі специфічним питанням**» ... (БТН).

Нарешті найменша кількість ЛО на позначення історизмів та архаїзмів входить до восьмої групи (компенсація, додавання – 2%) та до дев'ятої групи (експлікація – 1%), наприклад: «*I am afraid we are required to fan the flames of our charade*» (BSD). – «**Я боюсь, ми маємо вдавати з себе пристрасну пару**» (БТН).

Як бачимо, перекладач намагався застосовувати як стратегію «одомашнення», так і «очуження» при передачі англомовних архаїзмів та історизмів українською мовою, тим самим балансуючи між спробою передати відповідний історичний колорит тієї епохи (XIX ст.), та намаганням донести до глядача суть позначуваного у фільмі, вдаючись до доместикації.

2.3. Аналіз якості існуючих перекладів

У цьому підрозділі спробуємо проаналізувати перекладацькі трансформації, застосовані у процесі аудіовізуального перекладу застарілої лексики для досягнення її адекватного відтворення, звертаючи значну увагу

на аналіз якості існуючих перекладів (з можливістю застосування власних перекладацьких стратегій).

Виділено та обґрунтовано такі критерії оцінювання кіно перекладу, що були застосовані нами майже в усіх прикладах [35, с. 178]:

- а) змістова еквівалентність тексту перекладу;
- б) адекватність мовного оформлення тексту перекладу на лексичному рівні;
- в) адекватність мовного оформлення тексту перекладу на граматичному рівні;
- г) адекватність мовного оформлення тексту перекладу на синтаксичному рівні.

З огляду на вище перераховані критерії, досить вдалим, на нашу думку, виявився переклад наступного уривку з кінофільму:

«*She has named Daphne as the **season's Incomparable***» (BDFW). – «*Вона пише, що Дафні **фаворитка сезону***» (БТН).

У фрагменті перестановка порядку слів пов'язана з уживанням в англійській мові присвійного відмінку (possessive case).

Зазначимо, що трансформації часто поєднуються в одному реченні. Так, у прикладі вище окрім перестановки слів у межах словосполучення “*season's true Incomparable*” → «краща фаворитка сезону» спостерігаємо заміну частини мови прикметника *Incomparable* на іменник «фаворитка». До речі, фаворитизм як соціокультурне явище, існував при монарших (королівських) дворах, переважно, в Європі епохи абсолютизму. Це поняття полягало у піднесенні конкретної особи у зв'язку з особистою прихильністю до них монарха.

Крім того, у тексті перекладу обставина часу (у першому фрагменті) чи додаток (у другому випадку) може вільно переміщатися на початок або середину речення. Це пов'язано з тим, що в українській мові порядок слів не є фіксованим:

«*Mary Edgcombe wore a similar shade **last season***» (BDFW). – «В Мері Еджкоум **минулого сезону** був подібний відтінок» (БТН);

«*I can think of worse matches for Daphne than a **duke***» (BDFW). – «**Герцог** не найгірша партія для Дафни» (БТН).

З наступного прикладу бачимо, що сполучення прикметника та іменника із застарілою лексемою як формою тогочасного звертання та ще й у множині було влучно замінено перекладачем на відповідну форму однини. Так, *bloodthirsty mamas* трансформується у «кровожерну матусю» задля створення комічного ефекту:

«*Every eligible lady of breeding dressed in some lavishly trimmed frock, **bloodthirsty mamas** at their side and wary fathers making arrangements for only the most advantageous of matches*» (BDFW). – «Дівиця в якісь недолугій сукні, біля неї її кровожерна **матуся** і насторожений татусь, ретельно підбирають їй пару» (БТН).

До того ж, приклад заміни однини на множину (так званої морфологічної заміни) семантичного архаїзму спостерігаємо у наступному фрагменті тексту:

«*Every presumptuous mother in town will leave me alone, and every **suitor** will be looking at you*» (BDFW). – «Кожна матуся в місті дасть мені спокій, **а всі наречені** дивитимуться на вас» (БТН).

Як бачимо, словосполучення *every suitor* відтворено відповідником «всі наречені». Останній вислів звучить природніше мовою перекладу, ніж можливе «кожен наречений».

У наступному фрагменті дієслівний вираз *to don her own slippers* дослівно перекладається, як «взути кімнатні туфлі». Проте перекладач обрав загальне поняття «взутися», оскільки у даному випадку не має значення, який вид взуття примірює героїня. Тут важливою стає прискіплива увага на сам процес одягання за допомогою покоївок:

«*Is Miss Thompson so high in her instep that she's unable to don her own slippers?*» (BDFW). – «*У міс Томпсон такий високий підйом, що вона **взутися** сама не може?*» (БТН).

Відомо, що сутність заміни антонімічного перекладу полягає у трансформації стверджувальної конструкції в заперечну або навпаки. Відповідні заміни виявилися доволі частотними у досліджуваному кіноперекладі, наприклад:

“*There is nary a gentleman here who would not take your hand*” (BDFW). – “*Та тут **кожен хоче** з тобою потанцювати*” (БТН).

У цьому прикладі спостерігаємо подвійне заперечення *nary (not one) ... would not*, тобто «немає нікого, хто не хотів би». Через те, що українською мовою це звучить громіздко, перекладач спромігся застосувати антонімічний переклад, замінивши негативну конструкцію на позитивну, а саме «кожен хоче».

Перекладацький прийом компенсації застосовується, коли елементи тексту англійської мови не мають еквівалентів в українській мові як мові перекладу. Цю трансформацію використовують через відсутність відповідних еквівалентів, розходження у значенні слів в обох мовах, для вираження ознак діалекту чи індивідуального мовлення і т.д. [44, с. 11].

Цікавою вбачаємо компенсацію архаїчних реалій того часу *bucks and pinks*, що позначають дотепних лондонських модників і франтів. Так, *pink* означає супермодного денді. У той час, як *buck* становить більш агресивну особу, що весь час перебуває у пошуках задоволення, сексу, випивки та гострих відчуттів:

“*Someone must guard my poor sister from the **bucks and pinks**, ensure her virtue remains free of any kind of defilement*” (BDFW). – “*Хтось же ж має охороняти мою сестру від **чужих зазіхань**, щоб її честь залишилася незаплямованою*” (БТН).

З фрагменту видно, що через відсутність потрібного еквівалента в українській мові перекладач вдався до прийому компенсації. При цьому, він

використав, на наш погляд, не кращий варіант, відтворивши цей уривок висловлюванням «чужі зазіхання». Проте, це не відтворює стилістичне навантаження словосполучення. Відтак, пропонуємо замінити його на ближчі за змістом лексеми «від денді та франтів».

Отже, для адекватного пвідтворення тогочасних реалій або застарілої лексики із залученням культурно адаптованої лексики компенсація виявилася невіддільним елементом перекладацьких трансформацій.

Результати кількісного та порівняльно-зіставного аналізів дозволяють дійти висновку, що під час аудіовізуального перекладу застарілої лексики з серіалу «Бріджертони» використовуються різноманітні трансформації, поширеними серед яких є:

– перекладацька трансформація лексичної заміни або генералізація, наприклад:

«...*there is but one thing that humbles even the **most highly-regarded members of our dear ton ... a scandal!***» (BDFW). – ... «але навіть **найбільш бездоганних людей** може скомпрометувати одне – скандал» (БТН); «Будь то сором чи наклеп, зваблення чи знеславлення, є лише одне, що принижує **найвизнаніших членів вищого світу**» ... (БТН).

Так, в оригіналі під сполученням *members of our dear ton* маємо на увазі членів сімей Бріджертон та Фезерінгтон. Адже саме між ними відбувається головне суперництво за найвигіднішого нареченого. До того ж, словник Cambridge Dictionary окрім значення «тонна – міра ваги», яке не підходить за контекстом, подає також альтернативний варіант «*style, fashion, or distinction*» [51]. В обох варіантах перекладу це поняття відтворено загальною лексемою «люди» та «члени вищого світу» (хоча другий варіант, на наш погляд, є більш вдалим і наближеним до оригіналу, тобто зазнає форенізації/«очуження»).

– морфологічна заміна, наприклад:

«*Lady Whistledown has all but declared me ineligible... worthy of the affection of a **detestable simpleton** and no one else*» (BDFW). – «Леді Віслдаун

фактично оголосила мене недоступною... вартої прихильності хіба що **простачка** і нікого іншого» (БТН).

У фрагменті словосполучення, виражене епітетом з негативними конотаціями, зазнає перетворення в слово з іронічним забарвленням і з відтінком розмовності. Архаїчне *simpleton* за Cambridge Dictionary вживається зі значенням «a person without the usual ability to use reason and understand» [51].

– вилучення, наприклад:

«***I am fully subscribed to the belief*** that reformed rakes make the very best of husbands» (BDFW). – «А я вірю, що колишні бабії – найкращі з чоловіків» (БТН); «Я **переконана в тому**, що перевиховані гульвіси неперевершені у шлюбі» (БТН).

У фрагменті застарілий громіздкий вислів, що звучить доволі формально, в обох варіантах перекладу спрощується до одного слова «вірю» або «переконаний». Так, українській мові є невластивим дослівний переклад «я повністю підписуюсь під вірою», який було вдало замінено іншими варіантами. Отже, з наведених прикладів бачимо, що використання прийому вилучення є цілком виправданим для мети досягнення еквівалентності та належного впливу на глядача.

– конкретизація значення, наприклад:

“Life as a duchess will have many demands. Hosting balls, ***greeting foreign dignitaries***”... (BSD). – “Титул герцогині це безліч обов’язків. Організація балів, зустріч із ***послами інших країн***» ... (БТН); «Well, in that case, let us hope ***his lordship*** has found himself a new horse» (BDFW). – «О, сподіваюсь, лорд Емброуз знайшов собі нового коня» (БТН); «Surely Lady Whistledown cannot be her true name. What does it say, ***dearest?***» (BDFW) – «Сумніваюсь, що Леді Віслдаун її справжнє ім’я. Що вона пише, ***дитино?***» (БТН)

У першому випадку архаїзм *dignitaries* можна було б відтворити словосполученням «високоповажні гості», адже у Cambridge Dictionary воно означає «a person considered to be important because of high rank or office» [51].

Проте перекладач вирішив вдатися до конкретизації значення, на наш погляд, не досить важливої інформації.

У другому фрагменті конкретизація є доцільною і вказує на намагання перекладача повернути глядача до втраченої нитки сюжету. Нарешті, третій фрагмент демонструє вживання замість застарілої лексеми «dearest» зі значенням «used when writing to someone you love» [48, с. 235] більш конкретної і прозорої «дитино».

– перестановки, наприклад:

«*I shall not have you making a life with a poet, **heaven forbid***» (BDFW). – «*Не думай виходити заміж за поета, **не доведи Господь***» (БТН).

У фрагменті окрім перестановки складових, помічаємо також застосування трансформації заміни та додавання, що зовсім не шкодить збереженню смислу перекладу, а відповідно, і його якості.

– додавання, наприклад:

«*Is that not the young lady who was caught with her gentleman last year in Lady Mottram's conservatory, **unchaperoned?***» (BDFW) – «*Це не та дівчина, яку ми минулого року спіймали з кавалером у консерваторії леді Моттрем, **без супроводу?***» (БТН); «*My brother, he **summons** me*» (BDFW). – «*Мій брат кличе мене до себе*» (БТН).

У першому фрагменті *unchaperoned* вжито зі значенням «not accompanied by a chaperone» [48, с. 568] і має вдалий переклад «без супроводу» (без нагляду). У другому уривку *summon* має словникове значення 1) викликати в суд, 2) скликати збори і, відповідно, не зовсім підходить до відповідного контексту. Тому вважаємо, що перекладач вдало обрав прийом додавання у цьому випадку задля спрощення розуміння глядачами відповідної ситуації.

– модуляція, наприклад:

«*Do not forget **to bid** Prudence, Philippa, or even Penelope **farewell** as you go*» (BDFW). – «*Не забудьте **побажати** Пруденс, Філіппі і навіть Пенелопі **всього найкращого***» (БТН).

У фрагменті смисловий розвиток розкриває не сам факт прощання, а його зміст при цьому. Останній полягає у представленні найкращих намірів щодо родини Фезерінг.

– прийом компенсації, наприклад:

«*Mama, perhaps we might attend the upcoming Salisbury ball by ourselves and **the Merriweather tea** too» (BDFW). – «Мама, можливо, відвідаємо майбутній салізберзький бал самостійно і **Мерівезерів**» (БТН).*

У фрагменті тексту перекладу спостерігаємо вилучення лексеми *tea*, що вказує на час прийому сім'єю гостей. Натомість перекладач одомашнює переклад, зводячи маркований вислів до родинного прізвища (усіх представників родини).

– антонімічний переклад, наприклад:

«*I shall not have you question the lady's **unimpeachable** honor again» (BSD). – «Я не дозволю вам сумніватися в її **незаплямованій честі**» (БТН); «*As such, an even rarer jewel of only the most remarkable brilliance, fire, and luster **has been unearthed***» (BDFW). – «Через це було виявлено ще рідкіснішу, неймовірно яскраву, вогняну та блискучу коштовність» (БТН).*

У першому фрагменті перекладачу вдалося лексемою «незаплямована» замість, скажімо, «бездоганна», розшифрувати значення (залучивши образ/деталь «пляма») безпосередньо лексеми «честь».

У другому фрагменті поетичне *unearthed* зводиться до необразного «виявляти».

– диференціація, наприклад:

«*How is it possible there's not been a single **compelling betrothal** yet this season?» (BSD) – «Як можливо, що не відбулося жодного **важливого весілля** цього сезону?» (БТН)*

У фрагменті *betrothal* має словникове значення “a mutual promise or contract for a future marriage”. Порівняймо з наступним варіантом перекладу:

«*How terrible for Fran that she'll be off practicing pianoforte with Aunt Winnie all season and miss Daphne's **engagement** to the duke» (BSD). – «Як*

жахливо для Френ, вона цілий сезон займатиметься фортеп'яно з тіткою Вінні і пропустить заручини Дафні із герцогом» (БТН).

На відміну від engagement, що виражає намір одружитися, betrothal ceremony вимагає від пари взяти на себе зобов'язання одружитися. Під час церемонії чоловік і жінка присягаються на майбутній союз. Хоча він не є юридично обов'язковим згідно зі світським правом, проте відповідає канонічному праву.

– цілісне перетворення, наприклад:

«*You are the firstborn Bridgerton of a firstborn Bridgerton, **nine times over***» (BDFW). – «*Ти першонароджений Бріджертон від першонародженого Бріджертона, у дев'ятому коліні*» (БТН); «*Of duty? **Pray** tell, what should you know of it?*» (BDFW) – «*Про обов'язок? **Поясни**, що ти про них знаєш?*» (БТН)

В обох фрагментах тексту перекладу семантичні (за змістом) та морфологічні (за формою) архаїчні вирази набувають або втрачають образність.

Розглянемо наступний приклад вживання цілісного перетворення:

«*Should anyone **pay any heed** to what Lady Whistledown writes of late?*» (BDFW) – «*А **хіба важливо**, що пише леді Віслдаун?*» (БТН)

Маркований вислів у перекладі відтворюється більш розмовно, оскільки він лунає з вуст неповнолітньої дівчинки, ще по-суті дитини. Тому варіант перекладу «Чи варто комусь звертати увагу на те, що останнім часом пише леді Віслдаун?» був би у даному контексті не доречним, хоча й більш поетичним (його варто було б застосувати, якщо б його промовляв дорослий член родини).

– диференціація, наприклад:

«*Oh! Is your plan to fuck her forever, your **mistress**?*» (BDFW) – «*Ти плануєш спати з нею вічно, зі **своєю співачкою**?*» (БТН)

У фрагменті жодне з наведених у словнику значень лексеми *mistress* (аж цілих 8) не відображає її вживання у цьому контексті. Можливо, лише

шостий словниковий варіант пропонує значення «коханка». Проте перекладач, мабуть, з метою евфемізації негативної чи неприємної інформації (як для вух персонажа, до якого звертається лорд Гастінгс, так і для глядачів, або з метою збереження інтриги) вирішив вжити лексему «співачка». Це пояснюється необхідністю забезпечити реципієнта перекладу ефектом, аналогічним тому, який справляє оригінальний аудіовізуальний твір, і позбавитися надлишковості. Разом з тим, на вибір способу перекладу впливають як лінгвістичні/мовні (аналітичний тип англійської та синтетичний української), так і екстралінгвістичні чинники та обмеження через особливості цього виду перекладу.

Висновки до другого розділу

При відтворенні історичної та архаїчної лексики українською мовою, що була відібрана нами з англомовного серіалу «Бріджертони» загальною кількістю 100 лексичних одиниць, застосовано наступні способи перекладу. Так, найбільшу групу складають ЛО, перекладені за допомогою лексико-семантичної трансформації диференціації (26%). Друге місце посідає лексико-фонетична трансформація транскодування (11%). Еквівалентний спосіб репрезентує третю групу застарілої лексики (9%). ЛО, що входять до четвертої групи, представлені однаковою кількістю перекладацьких трансформацій (7% кожна відповідно). П'ята група містить мовні одиниці, що перекладаються шляхом перестановки. До шостої групи входять ЛО, представлені аж п'ятьма перекладацькими методами, а саме: генералізація, конкретизація, транспозиція, антонімічний переклад, вилучення (по п'ять ЛО кожна). Сьома група містить лексико-семантичну трансформацію смислового розвитку чи модуляції (4%). Нарешті найменша кількість ЛО на позначення історизмів та архаїзмів входить до восьмої групи (2%) та до дев'ятої групи (1%). Перспективами подальших досліджень може стати вивчення гендерного аспекту перекладацьких трансформацій в перекладі застарілої

лексики серіалу «Бріджертони» або дослідження таких трансформацій у процесі відтворення архаїчної лексики на матеріалі іншого кінотвору.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження було зроблено розкрито теоретичні аспекти перекладу застарілої лексики й особливості відтворення високого стилю, зокрема досліджено застарілу лексику та методи її перекладу у сучасній лінгвістиці. Так, найбільш прийнятним у разі перекладу застарілої лексики є використання наступних перекладацьких стратегій: архаїзації, вилучення, нівелювання та модернізації або за іншою класифікацією, стратегій доместикації («одомашнення») та форенізації («очуження»). Для виконання адекватного перекладу необхідним є поєднання відповідних стратегій. Це дає можливість перекладачу передати текст, складний для розуміння глядачів, через приналежність його до минулої епохи, мовою, зрозумілою сучасним реципієнтам. З іншого боку, поєднання декількох перекладацьких стратегій сприятиме збереженню культурно-історичних конотацій у цільовому тексті.

Також в роботі охарактеризовано особливості кіноперекладу історичних серіалів; кінопереклад вимагає особливої майстерності і професіоналізму від перекладача. Через це його порівнюють з художнім перекладом. Кінопереклад неможливий без врахування мовних та екстралінгвістичних особливостей кінофільму. Відтак, під час процесу перекладу значну увагу звертають саме на кіносценарій (кінотекст); виявлено критерії якості кіноперекладу; вибір стратегії і тактики кіноперекладу безпосередньо впливає на його якість. Іноколи це може призводити до нерозуміння епізоду, ситуації, додаткового значення, закладеного, наприклад, у власному імені персонажа або національно-специфічній реалії, глядачами, що негативно вплине на загальне сприйняття кінофільму.

Крім того, в науковій роботі класифіковано стратегії і тактики перекладу історизмів та архаїзмів у серіалі «Бріджертони», зокрема способи збереження високого стилю в українських перекладах серіалу. Відповідно, архаїзми в мові можуть бути неоднорідними за своєю структурою. Проте, існує окремий прошарок стилістичних архаїзмів, які можуть вживатись у книжній мові, і є синонімами до інших слів, створюючи високу стильову тональність. Ці архаїзми є ознакою минулих часів і можуть формувати різні стилістичні фігури. Функція архаїзмів та історизмів щодо створення історичного колориту в художньому фільмі використовується авторами за допомогою образних тропів та фігур, як у серіалі «Бріджертони»: метафоричного порівняння, гіперболи, повтору, епітетам, поетизмам, метафорі, алюзії тощо.

В нашому дослідженні визначено репродуктивні та адаптивні тактики трансформаційного перекладу; при передачі англомовних архаїзмів та історизмів українською мовою перекладач намагався застосовувати як стратегію «одомашнення», так і «очуження», балансує між спробою передати відповідний історичний колорит відповідної епохи, та намаганням донести до глядача суть позначуваного у фільмі, вдаючись до стратегії одомашнення.

А також в науковій роботі проаналізовано якість існуючих перекладів та застосування власних перекладацьких можливостей: загалом, спроби й намагання перекладача відтворити ту чи іншу реалію тогочасної епохи, зображеної в історико-драматичному фільмі виявилися досить успішними, за виключенням деяких моментів, зафіксованих у підрозділі 2.3. Це можна пояснити потребою забезпечити адресата перекладу ефектом, аналогічним тому, який справляє вихідний кінотекст, і позбавитися надлишковості. Разом з тим, складність полягає в тому, що на вибір способу перекладу впливають як мовні, так і екстралінгвістичні фактори через особливості кіноперекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко М. В. Конототивний та денотативний аспекти лексичних трансформацій в українському перекладі серіалу «PRISON BREAK». URL: http://eprints.cdu.edu.ua/3740/1/rodzinka_2018_2-181-183.pdf
2. Бойко Я. В. Стратегії і тактики українських ретрансляцій п'єс Шекспіра у світлі когнітивної еквівалентності. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». 2022. № 11. С. 21-26.
3. Борисова А. О. Джерела лексичних труднощів при перекладі текстів суспільно-політичного характеру українською мовою з англійської мови. Придніпровський науч. вестник. 2010. С. 226-230.
4. Вороніна С. І. Лексична архаїзація мовлення персонажу та проблема її перекладу (на матеріалі детективних історій про Шерлока Холмса А. К. Дойла). Актуальні проблеми філології. 2016. С. 130-133.
5. Головня А. В. Переклад кінодискурсу на матеріалі серіалу «Ферзневий Гамбіт» на платформі NETFLIX: соціокультурний аспект. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. № 2. С. 5-12.
6. Гордієнко О. О. Актуальність українського кіноперекладу та проблематика дубляжу на основі турецьких кіно матеріалів. Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім “Гельветика”, 2018. Т. 1. Вип. 7. С. 126-130.
7. Гридасова О. І. Соціальна роль у навчанні кіноперекладу. Вісник ХНУ 2014. № 1103. С. 182-186.
8. Гудманян А. Г., Плетенецька Ю. М. До проблем кіноперекладу як виду художнього перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Філологічна. 2012. Вип. 25. С. 28-30.
9. Єгорова О. В., Маріна О. В. Стратегії перекладу в сучасній лінгвістиці. Харківський педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. URL: http://www.rusnauka.com/20_AND_2014/Philologia/6_173529.doc.htm

10. Журавель Т.В. Кінопереклад як вид аудіовізуального перекладу і його становлення в Україні та світі. Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. 2018. № 10. С. 35-38.
11. Колодій Б. М. Стратегії і тактики відтворення кінодіалогу в українському перекладі (на матеріалі англomовних фільмів Квентіна Тарантіно). Закарпатські філологічні студії. Випуск 17. Том 2. С. 80-87.
12. Комарова Т. І. Нейтралізація як спосіб відтворення просторіччя в іспанському перекладі повісті В.З. Нестайка «Тореадори з Васюківки». Мовні і концептуальні картини світу. 2012. Вип. 41, ч. 2. С. 267–274.
13. Крисанова Т. Основні підходи до розуміння поняття “кінодискурс”. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. 2014. № 4. С. 98.
14. Кузенко Г. М. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу (на матеріалі англійської мови). Одеський лінгвістичний вісник. 2017. Вип. 9. Том 3. С. 70-74.
15. Ласінська Т. А. Загальні принципи перекладу архаїчної лексики. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2017. V(35). Issue: 125. С. 36-39.
16. Ласінська Т. А. Відтворення історично маркованої лексики англійської мови українською: дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук, Київ, 2018.
17. Лютянська Н. І. Кіносценарій в аспекті кіноперекладу. Закарпатські філологічні студії. 2022. Випуск 23. Том 2. С. 188-192.
18. Матківська Н. А. Питання методології дослідження аудіовізуального перекладу. Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. 2015. № 3. С. 152-147.
19. Мельник А. П. Кінопереклад як особливий тип аудіовізуального перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. № 58. С. 110-112.
20. Мельник А. П. Функції сучасної американської анімації як основа вибору перекладацьких стратегій. *Studia linguistica*. 2012. С. 175-178.
21. Мельник М. Є. Кінотекст як особливий вид дискурсу. Сучасні дослідження з іноземної філології, 2014. № 12. С. 123-127.

22. Микитюк І. М., Атітян А. І. Перекладацькі трансформації у процесі відтворення емоційно-оцінної лексики в аудіовізуальному перекладі серіалу «Бріджертони». Молодий вчений. 2021. № 7. С. 72-77.
23. Петренко О. В. Особливості перекладу реалій українською мовою (на матеріалі історичного серіалу «Бріджертони»). С. 109-115. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/35149/1/Littera%20Scripta%20Manet%20%281%29.pdf>
24. Радецька С. В. Субтитрування як вид аудіовізуального перекладу: переваги та недоліки. Філологічні науки. 2016. № 2. С. 81-84.
25. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: [монографія]. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
26. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
27. Словник української мови: в 11 томах / [АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда]. К. : Наукова думка, 1970–1980.
28. Федоренко С. В., Валькова А. О. Лінгвокультурні особливості перекладу сучасних англomовних документальних фільмів. Молодий вчений. Грудень 2020. № 12 (88). С. 336-340.
29. Цепенюк Т. Стратегії перекладу архаїзмів. Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку: тези II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 15 березня 2019 року) / Гол. ред. К.І. Мізін; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 151-153.
30. Шевченко М. Є. Особливості перекладу художніх фільмів. Актуальні проблеми філології. Одеса, 2017. С. 88-91.
31. Boiko Ya. V. General strategies of chronologically distant Ukrainian retranslations of Shakespeare's plays. Sciences of Europe. No 85. Vol. 3. Praha, Czech Republic, 2021. P. 33-39.
32. Burukina O. A. Literature Translation: Problems and Solutions, XVth FIT World Congress "Translation – Transition." 3–10 August, 1999, Mons, Belgium.

33. Diaz-Cintas J. *New Trends in Audiovisual Translation* / J. Diaz-Cintas. Frankfurt Lodge: Multilingual Matters, 2009. 270 p.
34. Gottlieb H. *Texts, Translation and Subtitling – in Theory, and in Denmark* / University of Copenhagen. Research output: Chapter in Book. Report. Conference proceeding. Report chapter. Research, 2001. pp. 149-192.
35. Hoyle R. A. *Scenarios, Discourse, and Translation: The scenario theory of Cognitive Linguists, its relevance for analyzing New Testament Greek and modern Parkari texts, and its implications for translation theory*. SIL International: SIL e-Books, 2008. 847 p.
36. Kozloff S. *Overhearing Film Dialogue*. Berkeley: University of California Press, 2000. 336 p.
37. Levee. Definitions: URL: <https://www.wordnik.com/words/levee>
38. McElhanon K. A. *From Word to Scenario: The Influence of Linguistic Theories Upon Models of Translation*. *Journal of Translatoin*. Volume 1. Number 3 (2005). P. 29-67.
39. Nida E. *Toward a Science of Translating : With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: Brill, 1999. 331 p.
40. Nir R. *Linguistic and sociolinguistic problems in the translation of imported TV films in Israel*. *International Journal of the Sociology of Language*. 1984. № 48. P. 81-97.
41. *Oxford Advanced Learner`s Dictionary of Current English*. 7th edition. Edited by A. S. Hornby. Oxford: Oxford university Press, 2005. 1780 p.
42. Remael A., Orero P., Carroll M. *Audiovisual Translation and Media Accessibility at the Crossroads*. Amsterdam : Editions Rodopi, 2012. 423 p.
43. Richard W. J. *Pragmatics and Cinematic Discourse*. *Lodz Papers in Pragmatics*, (8), 2012. pp. 4-14.
44. Serban A. *Audiovisual Translation in Close-Up: Practical and Theoretical Approaches* / A. Serban, A. Matamala, J.-M. Lavaur. Bern : Peter Lang, 2012. 320 p.

45. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London; N.Y.: Routledge, 1995. 353 p.

Список довідкової літератури

46. Англо-український словник [уклад. М.І. Балла]. К.: Освіта, 1996. 1464 с.

47. Літературознавчий словник-довідник за редакцією Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. К.: ВЦ «Академія», 2007. 237 с.

48. Dictionary of Archaic Words / by James Orchard Halliwell. Bracken Books; Reprint edition, 2013. 996 p.

49. English Idioms Dictionary: URL: <http://www.english-zone.com/idioms/dictionary.html>

50. The Longman Dictionary of Contemporary English. L.: Longman, 2003. 1949 p.

51. (CD) The Cambridge Dictionary of American English. NY: Cambridge University Press, 2008. 1069 p. URL:

<https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. (БТН) Бріджертони: URL: <https://uaserials.pro/2401-bridzhertony.html>
(BDFW) Bridgerton. Diamond of the First Water. URL: [https://bridgerton.fandom.com/wiki/Season_1_\(Netflix\)](https://bridgerton.fandom.com/wiki/Season_1_(Netflix))
2. (BSD) Bridgerton. Shock and Delight. URL: <https://www.imdb.com/title/tt10515712/>

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЛО – лексична одиниця

ТГ – тематична група

АП – аудіовізуальний переклад

(БТН) – Бріджертони

(BDFW) – Bridgerton. Diamond of the First Water

(BSD) – Bridgerton. Shock and Delight

Summary

Outdated vocabulary, represented mainly by archaisms and historicisms, plays an important role in the text, being an element of the reproduction of the reality of the past. Such lexical units belong to different theme groups, spheres of functional use, etc., which directly forms a kind of historical background of the work. Therefore, the translation of texts with outdated vocabulary causes the problem of achieving adequacy when reproducing a unit of the original text and conveying its expressive and meaningful as well as historical, cultural and national colour.

The **relevance of the subject** is determined by the general focus of modern linguistics and translation research on the identification of specific strategies and tactics for translating outdated vocabulary and ways of preserving high style in the Ukrainian translation of the Bridgerton series.

The **aim of the research** is to define the specificities of the strategies and tactics of the translation of outdated vocabulary and ways of preserving high style in the Ukrainian translation of the series "Bridgertons".

The **novelty of the research** lies in the analysis of the specificities of the reproduction of outdated vocabulary in the translation of the new popular American series from Netflix "Bridgertons" into Ukrainian, which has not yet been carried out.

The theoretical aspects of translating outdated vocabulary and the specificities of reproducing high style have been examined, including the research of outdated vocabulary and methods of its translation in modern linguistics. Thus, the most acceptable translation strategies for outdated vocabulary include the use of the following approaches: archaization, omission, levelling, and modernization, or according to another classification, domestication and foreignization strategies. To achieve an

adequate translation, a combination of appropriate strategies is necessary. They will enable the translator to convey a text that may be difficult for the audience to understand due to its belonging to a past era, in a language that is understandable to contemporary recipients. On the other hand, the combination of multiple translation strategies will contribute to the preservation of cultural and historical connotations in the target text.

The characteristics of translating historical TV series have been described. Film translation requires exceptional skill and professionalism from the translator, often likened to literary translation. Film translation is impossible without considering the linguistic and extralinguistic features of the film. Therefore, significant attention is paid to the film script during the translation process.

Quality criteria for film translation have been identified. The choice of translation strategy and tactics directly impacts its quality. Sometimes this can lead to misunderstandings of episodes, situations, and additional meanings, such as those embedded in a character's name or national-specific realia, which negatively affect the overall perception of the film.

Strategies and tactics for translating historicisms and archaisms in the series "Bridgerton" have been classified, particularly focusing on preserving high style in Ukrainian translations of the TV series. Accordingly, linguistic archaisms can be heterogeneous in structure. However, there is a distinct layer of stylistic archaisms that can be used in literary language and are synonymous with other words, creating a high stylistic tone. These archaisms are characteristic of past times and can form various stylistic figures. The function of archaisms and historicisms in creating a historical atmosphere in a film is achieved by the authors through the use of figurative tropes and devices, as seen in the series "Bridgertons": metaphorical

comparisons, hyperbole, repetition, epithets, poetic language, metaphors, allusions, etc.

Reproductive and adaptive tactics of transformative translation have been determined. When translating English archaisms and historicisms into Ukrainian, the translator attempted to apply both domestication and foreignization strategies, striking a balance between conveying the corresponding historical atmosphere of the era and the essence portrayed in the film while resorting to domestication strategy.

The quality of existing translations and the application of the translator's translation skills have been analyzed. Overall, the attempts and efforts of the translator to reproduce the reality of the depicted historical era in the historical drama film proved to be quite successful, with some exceptions noted in section 2.3. These can be due to the need to provide the recipient with a similar effect to that of the original script while eliminating excessiveness. However, the complexity is caused by the fact that the choice of translation method is influenced by both linguistic and extralinguistic factors due to the specificities of film translation.

Додаток А

1. Dearest reader, the time has come to place our bets for the upcoming social season. Consider the household of the **Baron Featherington** (BDFW). – Любий читачу, настав час робити ставки на прийдешній соціальний сезон. Візьмімо дім **барона Фезерінгтона** (БТН).
2. Far better odds might exist in the household of the widowed **Viscountess Bridgerton** (BDFW). – Значно вищі шанси можуть бути у домі овдової **віконтеси Бріджертон** (БТН).
3. I feel like a **princess**. Do I look like one? (БТН) – Я почуваюся **принцесою**. Та чи схожа на неї? (BDFW)
4. Is our dear sister still not **ready**? – She's only **been readying** herself the entire night (BDFW). – Невже вона досі неготова? – Ой, вона **готувалася** лишень усю ніч (БТН).
5. Should your brother wish to be obeyed as **Lord Bridgerton**, he must act as **Lord Bridgerton** (BDFW). – Якщо твій брат хоче бути **лордом** Бріджертоном, він має діяти як **лорд** Бріджертон (БТН).
6. Today is a most important day, and for some a terrifying one, for today is the day London's **marriage-minded misses** are presented to Her Majesty the Queen (BDFW). – Сьогодні справді важливий день, а для декого жахливий, адже саме сьогодні лондонські **леді, які мріють вийти заміж**, постануть перед її Величністю Королевою (БТН).
7. **May God have mercy** on their souls (BDFW). – **Нехай Господь змилюється** над їхніми душами (БТН).
8. Miss Prudence Featherington, Miss Philippa Featherington, and Miss Penelope Featherington... all presented by their mother, **the Right Honorable Lady Featherington** (BDFW). – Міс Пруденс Фезерінгтон, міс Філіппа Фезерінгтон і міс Пенелопа Фезерінгтон... у супроводі своєї матері, **Високоповажної леді** Фезерінгтон (БТН).

9. A glimmer of displeasure... ...and a young lady's value **plummets to unthinkable depths** (BDFW). – Натяк на невдоволення ... і вартість юної леді **опускається на самісіньке дно** (БТН).

10. Miss Daphne Bridgerton, presented by her mother, the Right Honorable, the **Dowager** Viscountess Bridgerton (BDFW). – Міс Дафні Бріджертон, у супроводі своєї матері, високоповажної **вдовиці-віконтеси** Бріджертон (БТН).

11. Trust I was astonished **Her Majesty** offered me, out of 200 young ladies present, a most gracious remark (BDFW). – Я була вражена, що її **Величність** відмітила мене серед двохсот юних леді незрівнянною ремаркою (БТН).

12. And now 200 young ladies have a common **adversary** (БТН). – І зараз у двохсот юних леді з'явилася спільна **суперниця** (БТН).

13. My success on **the marriage mart** influences all of your prospects (BDFW). – Мій **успіх у шлюбі** впливає на усі ваші перспективи (БТН).

14. Mary Edgecombe wore a similar shade last season. And secured three offers the very next day, one from **an earl** (BDFW). – Мэри Еджкомб мала сукню такого ж кольору. І отримала три пропозиції наступного ж дня, одну **від графа** (БТН).

15. Mary Edgecombe, now **the Countess of Fulton**, apparently spent the last year living in a cottage hundreds of miles away from her earl (BDFW). – Мэри Еджкомб, нині **графиня фултонська**, подекують, провела минулий рік за сотні кілометрів від свого графа (БТН).

16. Surely Lady Whistledown cannot be her true name. What does it say, **dearest?** (BDFW) – Сумніваюсь, що Леді Віслдаун її справжнє ім'я. Що вона пише, **дитино?** (БТН)

17. My condolences, **Your Grace**, for your father (BDFW). – Мої співчуття, **Ваша Милість**, у зв'язку з батьком (БТН).

18. As you know, I'm **to host a ball** this evening (BDFW). – Ти знаєш, я **організую бал** сьогодні ввечері (БТН).

19. But when those vulgar mamas discover that there is **an eligible duke** present at tonight's fete, I shall be able to keep such a secret no longer (BDFW). – Та коли вульгарні мамані дізнаються, що з'явився **гідний герцог**, який відвідає сьогоднішню подію, я вже не зможу від них цього приховати (БТН).

20. And so, **whilst** I appreciate your most gracious invitation, Lady Danbury, I must ask you to accept my regrets (BDFW). – Я дуже вдячний вам за щедре запрошення, Леді Данбері, **та** мушу попросити мене звільнити (БТН).

21. Tonight, we shall discover which young ladies might succeed at securing a match, **thereby** avoiding the dreadful, dismal condition known as “**the spinster**” (BDFW). – Сьогодні ми дізнаємось, яким юним леді вдасться знайти собі пару, **і** уникнути жахливого похмурого стану, знаного як «**стара діва**» (БТН).

22. Is that not the young lady who was caught with her gentleman last year in Lady Mottram's conservatory, **unchaperoned**? (BDFW) – Це не та дівчина, яку ми минулого року спіймали з кавалером у консерваторії леді Моттрем, **без супроводу**? (БТН)

23. I believe you have already been introduced to my daughter Daphne, Lord Ambrose. – Uh, yes. We met **at your brother's levee** (BDFW). – Вас уже представили моїй дочці Дафні, Лорде Емброуз. – О, так. **На прийомі** у вашого брата (БТН).

24. Well, in that case, let us hope **his lordship** has found himself a new horse (BDFW). – О, сподіваюсь, **лорд Емброуз** знайшов собі нового коня (БТН).

25. I shall not have you making a life with a poet, **heaven forbid** (BDFW). – Не думай виходити заміж за поета, **не доведи Господь** (БТН).

26. Where one **suitor** goes, the rest will surely follow (BDFW). – А де один **залицяльник**, там і всі збираються (БТН).

27. Make haste before he should see Miss Thompson. **Your Grace** (BDFW). – Покваптесь, доки він не узрів міс Томпсон. **Ваша милість!** (БТН)

28. My brother, he **summons** me (BDFW). – Мій брат **кличе мене до себе** (БТН).

29. **Pardon me.** – Forgive me (BDFW). – **Пробачте.** – Перепрошую (БТН).

30. If you desired an introduction, madam, I do believe **accosting me** to be the least civilized of ways ... (BDFW). – Якщо ви прагнули знайомства, **чіпляння до мене** найменш цивілізованим способом ...(БТН).

31. – **Deuce take it**, you are no longer Basset. – I shall ... (BDFW). – **Чекай**, ти уже не Бассет. – Я ... (БТН).

32. Hastings! The Duke of Hastings, now known **for evermore** (BDFW). – Гастінгс! Герцог Гастінгс! Тепер **навіки!** (БТН)

33. – Daphne... there is **nary** a gentleman here who would not take your hand (BDFW). – Дафні... **усі ці** джентельмени хочуть твоєї руки (БТН).

34. **Callers, ma'am**. The Earl of Stafford and the Marquess of Finley (BDFW). – **Гості, мем.** Герцог стаффордський і маркіз Фінлі (БТН).

35. As such, an even rarer jewel of only the most remarkable brilliance, fire, and luster **has been unearthed** (BDFW). – Через це **було виявлено** ще рідкіснішу, неймовірно яскраву, вогняну та блискучу коштовність (БТН).

36. This author is left to wonder whether Her Majesty might **reconsider the high praise** she once **afforded** Miss Bridgerton... (BDFW). – Ваша авторка починає вагатися, чи не **перегляне** її Величність **свою високу думку** про міс Бріджертон ... (БТН).

37. And the drawing room at Bridgerton House currently appears to be emptier than the muddled head of her dearest **King George** (BDFW). – А вітальня Бріджертонів наразі здається навіть порожнішою, ніж спантеличена голова її любого **короля Джорджа** (БТН).

38. It follows that Lady Featherington is to receive what she has always desired: **the season's true Incomparable** living under her own roof (BDFW). – Отже, леді Фезерінгтон нарешті отримає те, чого вона завжди прагнула: **головну принаду сезону** під її власним дахом (БТН).

39. Is Miss Thompson **so high in her instep** that she's unable **to don** her own slippers? (BDFW) – А що міс Томпсон уже **так високо на небі**, що не здатна взутися самотійно? (БТН)

40. Should anyone **pay any heed** to what Lady Whistledown writes of late? (BDFW) – А **хіба важливо**, що пише леді Віслдаун? (БТН)
41. Mama, perhaps we might attend the upcoming Salisbury ball by ourselves and **the Merriweather tea** too (BDFW). – Мама, можливо, відвідаємо майбутній салізберзький бал самостійно і **Мерівезерів** (БТН).
42. And so, **by Heaven**, your love may burn from the depths of my soul. **‘Tis thee** I shall earn (BDFW). – **Клянусь вам небом**, хоч любов пектиме, я серцем і душею до вас ітиму» (БТН).
43. Do not forget **to bid** Prudence, Philippa, or even Penelope **farewell** as you go (BDFW). – Не забудьте **побажати** Пруденс, Філіппі і навіть Пенелопі **всього найкращого** (БТН).
44. – A most wretched **sonnet**, indeed. – **Lord Byron** he is not (BDFW). – Відверто, огидний **сонет**, якщо чесно. – **Лорд Байрон** не заздрить (БТН).
45. You speak as if Lady Whistledown were to be held in higher regard than **Her Majesty the Queen** herself (BDFW). – Ти говориш так, ніби думка леді Віслдаун важливіша за думку **Її Величності Королеви** (БТН).
46. Lady Whistledown has all but declared me ineligible... worthy of the affection of **a detestable simpleton** and no one else (BDFW). – Леді Віслдаун фактично оголосила мене недоступною... вартої прихильності хіба що **простачка** і нікого іншого (БТН).
47. These **musings**, they’re not true (BDFW). – Ці **писульки** неправдиві (БТН).
48. You have managed to scare every **worthy suitor** away (BDFW). – Ти відкрито відлякав усіх **залицяльників** (БТН).
49. Are you not planning on taking your place in society **when you have a dukedom**? (BDFW) – Ти не хочеш посісти місце в суспільстві, **маючи гецогство**? (БТН)
50. I have **a title**, which, as far as I’m concerned, will end with me (BDFW). – Маючи **титул**, який моїми зусиллями зникне ... (БТН).

51. You are the firstborn Bridgerton of a **firstborn** Bridgerton, **nine times over** (BDFW). – Ти першонароджений Бріджертон від першонародженого Бріджертона, **у дев'ятому коліні** (БТН).
52. Oh! Is your plan to fuck her forever, your **mistress**? (BDFW) – Ти плануєш спати з нею вічно, зі **своєю співачкою**? (БТН)
53. You shall need **to sire an heir** (BDFW). – Так **не народиш спадкоємця** ().
54. It has reached my ears that Mr. Colin Bridgerton shall be awarded the year's grand prize when he **sweeps** Miss Thompson **off her pretty little slippered feet** (BDFW). – Моїх вух досягли чутки, що містер Коллін Бріджертон може отримати головний цьогорічний приз, якщо йому **вдасться закрутити гарненьку голівку** міс Томпсон (БТН).
55. In other news, a **most peculiar suitor** for Miss Daphne Bridgerton has emerged (BDFW). – Серед інших новин, з'явився справді **унікальний претендент на руку** міс Дафні Бріджертон (БТН).
56. I would like **to welcome you both to my box** this evening (BDFW). – Я б хотіла **запросити вас обох у свою ложу** (БТН).
57. He does have a presence about him. If **rakish dukes** were one's thing (BDFW). – Порода в ньому відчувається. А якщо **розпусні герцоги** твої... (БТН).
58. Perhaps, Your Grace, it would be better if you **refrained from** thinking about me at all (BDFW). – Можливо, Ваша Милість, було б краще, якби Ви **утрималися від думок** про мене як таких (БТН).
59. Yes! However is it possible for a lady to offer anything other than a smile **whilst** seated beside a duke? (BDFW) – Так, хіба ж можливо, щоб леді запропонувала щось крім усмішки, **вона ж** сидить поруч з герцогом? (БТН)
60. And I anything but interested in you, the eldest sister of my oldest friend, yet another recent subject of a certain writer. **Chaste**, neat, desperate (BDFW). – Я теж анітрохи не цікавлюся вами, старша сестра мого найстарішого друга, ще одна недавня тема певної авторки. **Гарна**, чесна, у відчаї (БТН).

61. – This **matchmaking scheme** you rather transparently concocted with Lady Danbury, it will not work (BDFW). – Цей **звідницький план**, який ви розробили з леді Денбері, ніколи не спрацює (БТН).
62. I am fully **subscribed to the belief** that reformed rakes make the very best of husbands (BDFW). – Я **переконана в тому**, що перевиховані гульвіси неперевершені у шлюбі (БТН).
63. Of duty? **Pray tell**, what should you know of it? (BDFW) – Про обов’язок? **Поясни**, що ти про них знаєш? (БТН)
64. You said you would always protect me. You promised to care for me, **my lord** (BDFW). – Ти казав, що завжди оберігатимеш мене. Ти обіцяв доглядати за мною, **мілорд** (БТН).
65. Be it shame or slander, seduction or smear, there is but one thing that humbles even the most highly-regarded members of our dear ton... (BDFW). – Будь то сором чи наклеп, зваблення чи знеславлення, є лише одне, що принижує найвизнаніших членів вищого світу ... (БТН).
66. Well, dear reader, it should seem that all of Grosvenor Square has been left to **ponder** a rather scandalous question, indeed (BDFW). – Що ж, шановний читачу, здається нині Гросвенор Сквер **ламає голову** над доволі специфічним питанням ... (БТН).
67. I’m afraid I cannot offer you that dance, Miss Cowper. I am **to escort** Miss Featherington **to the floor** (BDFW). – Я боюся, що не зможу танцювати, міс Ковпер. Я сьогодні **супроводжую** міс Фезерінгтон **цілий вечір** (БТН).
68. **Lord Verbrooke’s barony** is over 200 years old (BDFW). – **Титулу лорда Бербрука** понад двісті років (БТН).
69. “Nigel?” Are we to drop **the honorific** so soon? (BDFW) – «Найджел»? Ми що вже облишили **формальності**? (БТН)
70. I am in no need of your **derision, sir** (BDFW). – Я обійдуся без ваших **знущань, сер** (БТН).

71. With you on my arm, the world will believe I've finally found **my duchess** (BDFW). – Побачивши Вас, світ прорече, що нарешті я найшов **собі герцогиню** (БТН).

72. You presume Lady Whistledown ... – I presume **she'll deem** us to be what we are (BDFW). – Ви вважаєте, що леді Віслдаун ... – Я вважаю, що вони **сприймуть** нас так, як є (БТН).

73. Well, dear reader, the scandalous accounts from **last night's soiree** at Vauxhall are quite shocking and delightful indeed (BSD). – Мій любий читачу, скандальні новини з **учорашнього зібрання** у Воксхолі доволі шокуючі і справді приємні (БТН).

74. Emerging, **phoenix-like from the ashes of irrelevance**, is one Miss Daphne Bridgerton (BSD). – Немов **фенікс з попелу непотрібності** постала міс Дафні Бріджертон (БТН).

75. The illustrious debutante was seen dancing not once, but twice with the **season's most eligible and most uncatchable rake**, the Duke of Hastings (BSD). – Свідки бачили, як славетна дебютантка не раз, а двічі танцювала з **найціннішим і найневловимішим холостяком сезону**, герцогом Гастінгсом (БТН).

76. Life as a duchess will have many demands. Hosting balls, **greeting foreign dignitaries...** (BSD). – Титул герцогині це безліч обов'язків. Організація балів, **зустріч із послами інших країн ...** (БТН).

77. Daphne will not merely **be in society**. She will be leading it (BSD). – Дафні уже більше не буде у **світі**. Їй його визначати (БТН).

78. The purpose of this arrangement is to keep the **marriage-minded mothers of the ton at bay**, not hurl myself directly into the lion's den (BSD). – Мета нашої домовленості це тримати **одержимих шлюбом матерів** на відстані, а не кидати мене на смерть у вовче лігво (БТН).

79. It is not Mama. It is **a maid**. – Which one of your **maids** is married? – She is not married. How did she become with child if she is not married? (BSD) – Це не

моя мама. Це одна з **покоївок**. – Котра з ваших **покоївок** заміжня? – Вона не заміжня. Як вона завагітніла, якщо вона не заміжня? (БТН)

80. How terrible for Fran that she'll be off practicing pianoforte with Aunt Winnie all season and miss Daphne's **engagement** to the duke (BSD). – Як жахливо для Френ, вона цілий сезон займатиметься фортеп'яно з тіткою Вінні і пропустить **заручини** Дафні із герцогом (БТН).

81. In fact, we were just heading off to...take our **sticks** out. – Colin Bridgerton! – A round of fencing (BSD). – Насправді, ми якраз хотіли дістати наші **шпаги**... Колін Бріджертон! Просто пофехтувати! (БТН)

82. I wore my **satin knee breeches** for the occasion! (BSD) – Я одягнув свої **штани із атласними наколінниками** (БТН).

83. My fists have taken enough pounding from your chin today, **Your Dukeship** (BSD). – Мої кулаки вже втомилися від вашого підборіддя, **Герцогу!** (БТН)

84. I was unaware of an engagement. Have **the banns** been read, then? (BSD) – Я вперше чую про заручини. **Контракт** уже укладено? (БТН)

85. We have been **granted this line**. **The monarchy** itself has declared it (BSD). – Нам дарували **цей титул**. **Монархія** сама оголосила це (БТН).

86. – And where is Sir George now? – Spain. He went off to fight with **Wellington**... but he continued to write (BSD). – І де сер Джордж зараз? – В Іспанії. Вирушив битися із **Веллінгтоном**... Проте листи й досі пише (БТН).

87. Your Majesty, the **royal physician** has a report on the king (БТН). – Ваша Величносте, **придворний медик** має новини про короля (БТН).

88. How is it possible there's not been a single **compelling betrothal** yet this season? (BSD) – Як можливо, що не відбулося жодного **важливого весілля** цього сезону? (БТН)

89. I could tell you a delicious tidbit about our former **scullery maid** (BSD). – Я чув смачненьку плітку про нашу **кухонну служницю** (БТН).

90. I don't care about a **dish wench** (BSD). – Я не цікавлюся **дрібничками** (БТН).

91. I am invited **to a private tea** with the queen in two days' time (BSD). – Це запрошення на **приватне чаювання** за два дні (БТН).
92. Never mind the pearls. You shall wear the **family diamonds** tonight (BSD). – Забудь про перли. Сьогодні ти надінеш **родинні діаманти** (БТН).
93. **The London season** is already terribly monotonous as it is (BSD). – **Лондонський сезон** і так на диво монотонний (БТН).
94. I am afraid we are required to fan the flames of our **charade** (BSD). – Я боюсь, ми маємо **вдавати з себе пристрасну пару** (БТН).
95. Are you too friendly with the duke or simply intimidated **by his rank** ... (BSD). – Ви приятелюєте з герцогом чи вас лякає **його титул...**(БТН).
96. I implore you to speak again with the **viscount** (BSD). – Благаю вас поговорити з **віконтом** (БТН).
97. You already have the money, and **the connections, and the standing** (BSD). – Ви уже маєте і гроші, і **зв'язки, і статус** (БТН).
98. I shall not have you question the lady's **unimpeachable** honor again (BSD). – Я не дозволю вам сумніватися в її **незаплямованій честі** (БТН).
99. He **is gallant**, is he not? With refined taste...(BSD). – Він **галантний**, хіба ні? З вишуканим смаком... (БТН).
100. Let it be known, dear reader, that if this bizarre behavior **portends** yet another scandal, then be sure that I shall uncover it, for there is nothing like an excursion into nature to lift the spirits and loosen the tongue (BSD). – Май на увазі, любий читачу, що якщо ця химерна поведінка **віщує** черговий скандал, то я відкрию правду, бо немає нічого кращого за екскурсію на природу, щоб піднести настрої і розв'язати язик (БТН).

